

Putin Dönemi Rus Dış Politikası ve Ukrayna: Mackinder'in Kalbi Kalpgâh

Veysel Babahanoğlu¹

Putin Dönemi Rus Dış Politikası ve Ukrayna: Mackinder'in Kalbi Kalpgâh	Russian Foreign Policy and Ukraine in the Putin Era: Mackinder's Heart of the Heartland
Öz Soğuk Savaş'ın sonu jeopolitiğin gündemden düşmesine neden olsa da geçen zaman bilimsel ve politik vazgeçilmezliğini ortaya koymuştur. Her devlet konumunun getirdiği fırsat ve tehditlerle yüzleşmektedir. Bu durum Rusya ve Mackinder'in kara hâkimiyet teorisi için de geçerlidir. Çalışma, Putin Rusya'sının Ukrayna işgaliyle coğrafi planlarının bulunduğu varsayımından hareketle, Kara Hâkimiyet teorisi üzerinden Putin dönemi Rus dış politikasının izah edilmesini amaçlamaktadır. Ukrayna, Doğu Avrupa hâkimiyetinin kilit ülkesidir ve Rusya bu kilidi açmak istemektedir. Çünkü doğu Avrupa ve Kalpgâh kontrolü, Dünya Adası kontrolünü, Dünya Adası kontrolü de dünyayı kontrol etme sonucunu doğurur. Bu durum bir taraftan Rusya için çıkarların realizasyonunu diğer taraftan tehditlerin bertarafını sağlar.	Abstract Despite the end of the Cold War, geopolitics has remained an essential element, becoming even more evident over time. Every nation confronts the opportunities and threats arising from its geographic location. This is also applicable to Russia and Mackinder's Heartland theory. Assuming that Putin's Russia harbored geographical plans with the invasion of Ukraine, the study aims to elucidate Russian foreign policy during the Putin era through the lens of the Heartland theory. Ukraine stands as the linchpin of Eastern European domination, and Russia aims to unlock this key. This is because control over Eastern Europe and the Heartland leads to mastery over the World Island, which in turn results in global dominance. This situation not only facilitates the realization of Russia's interests but also helps mitigate potential threats.
Anahtar Kelimeler: Jeopolitik, Mackinder, Kalpgâh, Rus Dış Politikası, Putin, Ukrayna	Keywords: Geopolitics, Mackinder, Heartland, Russian Foreign Policy, Putin, Ukraine
JEL Kodları: F50, F51, F52	JEL Codes: F50, F51, F52

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı	Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.
Yazarların Makaleye Olan Katkıları	Çalışmanın tamamı yazar tarafından oluşturulmuştur.
Çıkar Beyanı	Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Teşekkür	Çalışmanın şekillenmesinde değerli katkılarından ötürü makalenin hakemlerine teşekkür ederim.

¹ Öğr. Gör. Dr., Düzce Üniversitesi, Akçakoca Meslek Yüksekokulu, veyselbabahanoglu@duzce.edu.tr

1. Giriş

Jeopolitik, uluslararası politikanın önemli bir konusu olarak günümüzde de etkisini sürdürmektedir. Jeopolitik, Soğuk Savaş yıllarında her ne kadar Nazi Almanyası ile ilişkilendirildiği için bilimsellikten uzak görülse de güç mücadelesi açısından dünya siyasetinde altın çağını yine bu dönemde yaşamıştır. Soğuk Savaş döneminde özellikle SSCB gibi bazı devletlerin dış politikalarının merkezinde jeopolitik yer almıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde göreceli olarak gündemden düşmüş gibi görünse de, günümüzde yaşadığımız gelişmeler hala jeopolitiğin devletler için kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla jeopolitik tutumlar günümüz dünyasında devletlerin hala vazgeçemedikleri güç ve çıkar fırsatları sağlayan aparatlar olarak değerlendirilebilir. Rusya, bu bağlamda olmak üzere, SSCB coğrafyasındaki etkisinin sürmesini, hatta Çarlık Rusya'sı döneminden gelen, kesintisiz devam eden dış politika hedeflerinin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla bir takım politikalar izlemektedir. Bu açıdan Putin, bir taraftan Kalpgâh'ı da içeren bölgelerde Batılı aktörlerin yayılmacı/genişlemeci planlarını boşa çıkaracak bir takım uygulamalara imza atmakta, diğer taraftan kendi çıkarlarını da gerçekleştirmek amacıyla bir dizi siyasi, ekonomik ve askeri girişimlerde bulunmaktadır.

Kara hâkimiyet teorisi, Halford Mackinder tarafından geliştirilen bir stratejik düşünce modelidir. Mackinder, 1904 yılında "The Geographical Pivot of History" adlı eserinde bu teoriyi ortaya atmıştır. Heartland/Kalpgah, dünya haritasında Avrasya'nın iç bölgelerini ve özellikle Doğu Avrupa, Rusya ve Orta Asya'nın bazı bölgelerini kapsayan coğrafi bir alanı ifade etmektedir. Mackinder'a göre, Kalpgâh dünya egemenliğini elinde bulundurmak için stratejik olarak en önemli bölgedir. Mackinder, bu bölgenin jeopolitik önemini vurgulayarak, buraların kontrolünün, dünya hâkimiyetini elde etmek isteyen büyük güçler arasındaki rekabetin anahtarı olduğunu savunmuştur. Mackinder'in teorisi, Soğuk Savaş döneminde de önemli bir rol oynamış, ABD ve SSCB arasındaki rekabetin temelini oluşturmuş ve stratejik kararların alınmasında etkili olmuştur. Bu teori, jeopolitik düşünceye önemli bir katkı sunmuş ve uluslararası ilişkiler analizlerinde kullanılan önemli bir çerçeve haline gelmiştir.

Putin, SSCB sonrası yeniden inşa sürecine giren Rusya'nın son yirmi yılına damgasını vuran bir lider olmuştur. İktidara geldiği günden günümüze kadar olan liderliği ve konjonktürel gelişmeleri iyi okuması Rusya'yı, SSCB'nin son dönemlerindeki zayıf ve güçsüz imajından uzaklaştırarak dünya siyasetinin güçlü ve önemli aktörlerinden biri haline dönüştürmüştür. Putin, bu başarıyı ortaya koyarken bir taraftan siyasi ve askeri politikalar izlemekte, diğer taraftan özellikle enerji kaynakları ve ticari kazanımlar üzerinden önemli fırsatları yakalamaktadır. Dahası kritik askeri müdahaleler ve savaşlarla uluslararası politikada Rusya'ya alan kazandırmaktadır. Bu bağlamda olmak üzere Putin Rusya'sının Ukrayna örneği kapsamında kara hâkimiyet teorisi üzerinden bir değerlendirme yapılmak suretiyle bölgesel ve küresel düzeyde en önemli güçlü aktörlerden birine dönüştüğü iddia edilebilir. Rusya uluslararası politikanın en güçlü aktörlerinden biri olarak küresel ve bölgesel konularda proaktif ve reaktif politikalara imza atmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Mackinder'in ortaya attığı kara hâkimiyet teorisi üzerinden Putin dönemi Rusya'sının dış politikasını Ukrayna örneği üzerinden incelemektir. Çalışmada Kalpgâh'ın korunmasına ve Kalpgâh üzerinden çıkarlarının geliştirilmesine hizmet eden bir unsur olarak kara hâkimiyet teorisi bağlamında Putin dönemi Rusya'sının Ukrayna'ya yönelik askeri müdahaleleri ile Kalpgâh'ta daha güçlü olacağı, dünya politikasında daha etkin olacağı, bunun Rusya'nın çıkarları bakımından da kritik olduğu değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede

Putin döneminde Ukrayna'nın Rusya tarafından işgal edilmesindeki jeopolitik hamleler özelinde kara hâkimiyet teorisinin geçerliliği sorgulanmıştır. En nihayetinde Rusya'nın Putin döneminde Ukrayna örneği özelinde kara hâkimiyet teorisine uygun bir şekilde çeşitli uygulamaları hayata geçirdiği ve bir takım dış politikalar izlediği sonucu ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda öncelikli olarak kara hâkimiyet teorisine, daha sonra ise Rus dış politikasının genel çerçevesine ve Ukrayna örneğine odaklanılmıştır.

Kuramsal olarak Kara hâkimiyet teorisi üzerinden konuyu ele alan bu çalışma, Putin dönemi Rusya'sının dış politikasında jeopolitik hedeflerine nasıl ulaşmaya çalıştığına örnek vaka olarak Kırım'ın işgal ve ilhakı ile Ukrayna Savaşı'nın nitel bir incelemesinden oluşmaktadır. Bu vakaların gelişiminin nedensel mekanizması kara hâkimiyet teorisinin sunmuş olduğu perspektiften incelenmektedir. Bu açıdan çalışmanın sınırlılıklarını ve çerçevesini, 2000 sonrası dönemde dış politikası açısından Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik gerçekleştirdiği askeri müdahaleler oluşturmaktadır.

Vaka analizi terimi, çok sayıda sosyal bilim uzmanı tarafından belirli metodolojik özelliklerine dair kabul edilmiş bir tanımı olmadığından karmaşık bir terimdir. Gerring'in (2004: 342) tanımına göre, vaka analizlerinin beş yaygın özelliğinden² ikisine sahip olan bu araştırma, yöntemi nitel olan ve tek bir olgunun yani Putin dönemi Rus dış politikasında jeopolitik hamlelerin özelliklerinin analizine odaklanmış bir çalışmadır. Ancak yaygın kavramların yerine, Gerring vaka analizini "benzer birimler sınıfını anlamak amacıyla tek bir birimin yoğun bir şekilde incelenmesi" olarak tanımlamaktadır. Çalışmada bu tanımdan hareketle, Ukrayna örneğine odaklanmış olup; Ukrayna'ya yönelik askeri müdahalelerin, özellikleri itibarıyla Rus dış politikasının analizine imkân veren bir laboratuvar niteliğinde olduğu argümanı savunulmaktadır. Bu nedenle Rus dış politikasının anılan örnek üzerinden açıklanması veya anlaşılması, çalışmanın temel argümanı ve amacının ortaya konulması hedeflenmiştir.

2. Kuramsal Çerçeve: Kara Hâkimiyet Teorisi ve Jeopolitik Güncelleme

Jeopolitik, antik çağlardan günümüze kadar uluslararası politikanın ana gündem maddelerinden biri olmuştur. Devletlerin, coğrafya siyasetinde önemli gördüğü hususlar üzerinde izlediği politik tutumların ifadesi olarak kullanılan jeopolitik, karar alıcılara birtakım fırsatlar sunarken aynı zamanda devletlere yönelik bazı tehditler de barındırmaktadır. Jeopolitik kelimesinin kullanımı, 1899 yılında Rudolf Kjellen tarafından gerçekleştirilmiş olsa da, bilimsel anlamda yapı taşları 1904 yılında Sir Halford John Mackinder'in "Tarihin Coğrafi Mihveri" adlı çalışmasıyla atılmıştır. Jeopolitik o zamandan bu yana değişim ve dönüşüm geçirmiş ve dünya güç mücadelelerinin tam merkezinde yerini almıştır. Bu nedenle jeopolitik meseleler, devletler için bir beka ve çıkar meselesi olarak değerlendirilmektedir. Bölgesel veya küresel bir güç olmanın yolunun coğrafyanın kontrolünden geçtiği varsayıldığında, coğrafya üzerinde hâkimiyet kurmak, gerçekten uluslararası alanda söz sahibi, güçlü ve etkin bir devlet olmanın önemli bir unsurudur (Babahanoğlu ve Örselli, 2022: xi-1). "Bir Britanyalının icat ettiği, Almanların kullandığı ve Amerikalıların incelemesi gereken bir bilimsel sistem" şeklinde nitelendirilen jeopolitik (Thorndike, 1942: 106) dış politika aracı olarak sömürgeciliği

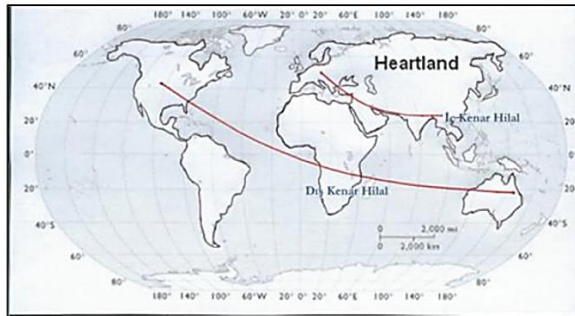
² Bu yaygın özellikler (1) araştırmanın yönteminin nitel ve evreninin küçük olması, (2) verilerin katımlı gözlemlerle veya görüşme yoluyla sahadan toplanması, (3) süreç takibi ile karakterize edilmesi, (4) tek bir olgunun veya durumun özelliklerini araştırması, (5) tek bir olguyu, durumu veya kişiyi ele alır ve onun üzerinden derin incelemeler sunması şeklinde sayılmaktadır. Bkz. Gerring, J. (2004). "What Is a Case Study and What Is It Good For?", The American Political Science Review, C. 98, S. 2: 341-354.

meşrulaştırmanın yolu olarak kullanılmıştır. Bu durum coğrafyanın siyasetteki etkisinin de ne kadar güçlü olduğunu göstermiştir. Bu kapsamda ortaya konulan jeopolitik teoriler bir yandan küresel siyaseti dönüştürürken bir yandan da bazı bölgelerin büyük güçler tarafından birer mücadele alanı olmasına neden olmuştur (Ayvaz ve Ramadhan, 2021: 75). Şüphesiz bu teorilerin en önemlilerinden biri de klasik jeopolitik teoriler içerisinde yer alan Mackinder'in kara hâkimiyet teorisidir.

İngiliz coğrafyacı Mackinder, deniz gücünün dünya hâkimiyetini sağlama konusunda yetersiz kalmaya başladığı fikrini Birleşik Krallık üzerinden inceleyerek önemli bir teori geliştirmiştir. Bu teori, 1904 yılında "The Geographical Pivot of History-Tarihin Coğrafi Mihveri" adlı eserinde ilk defa ortaya konmuş ve daha sonra 1919 yılında geliştirilerek "Democratic Ideals and Reality-Demokratik İdealler ve Gerçek" adlı çalışmasında yeniden tanımlanmıştır. Mackinder'in bu teorisi, "Heartland-Kalpgâh" adını verdiği coğrafi bölgeyi kara hâkimiyetine dayandırmaktadır. Mackinder'a (1919: 94-96) göre, dünya hâkimiyeti için kritik coğrafi bir bölge olan Kalpgâh, Avrasya'nın iç kesimlerinde yer almaktadır. Bu bölgenin kontrolü dünya hâkimiyeti açısından kritik bir role sahiptir. Dünya Adası içerisinde kalan Doğu Avrupa ve Sibirya, Mackinder tarafından "Kalpgâh" olarak adlandırılırken; bu merkez etrafındaki bölge, içerisinde Almanya, Avusturya, Türkiye, Hindistan ve Çin'in bulunduğu bir kuşak olarak kabul edilmekte ve "İç Hilâl" olarak tanımlanmaktadır. Diğer taraftan, İngiltere, Güney Afrika, Avustralya, ABD, Kanada ve Japonya ise "Dış Hilâl" olarak adlandırılmaktadır (Mackinder, 1904: 436). Buradan hareketle Mackinder'in jeopolitik söylemi "Doğu Avrupa'ya kim hükmederse Kalpgâh'a hâkim olur, Kalpgâh'a kim hâkim olursa Dünya Adası'na hükmeder, Dünya Adası'na kim hükmederse Dünya'ya hâkim olur" şeklindedir (Mackinder, 1919: 194).

Mackinder'in bu jeopolitik söylemi eninde sonunda geniş çapta yaygınlaşacaktı. Bu nedenle Kalpgâh bölgesinde, kalıcı bir çözüm bulunması gerektiği düşünülmektedir. Bu kalıcı çözüm, Doğu Avrupa'da yeni bir toprak düzenlemesini içermektedir. Bu kapsamda öncelikle Doğu Avrupa'daki Alman-Rus iki devletli sistemin sona ermesi gerekmektedir. Ardından Rusya ve Almanya arasına tampon devletler olarak yerleştirilecek üçüncü bir unsur gerekmektedir. Mackinder'in jeopolitik senaryosu açısından kurulacak olan tampon devletler Milletler Cemiyeti'nin desteklediği devletlerdir (Sloan, 1999: 27). Mackinder, o dönemde Rusya'da proletarya devrimi ve iç karışıklıklar yaşanırken, Kalpgâh'ı ele geçirmesini istemediği Almanya ile aralarına kurulmasını önerdiği tampon devletler olarak Beyaz Rusya, Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Ermenistan, Gürcistan, Ukrayna gibi devletleri düşünmüştür (Yılmaz, 2015: 215).

Harita 1: Mackinder'in Kalpgâh Bölgesi

Kaynak: Emekler ve Ergül, 2010: 67.

Mackinder, dünya sisteminin kapalı bir yapıya evrildiği kanaatinde. Bu nedenle de artık devletlerin genişleyebilecekleri yeni alanların Avrupa'nın sömürgeleri nedeniyle sınırlı olduğuna inanmaktadır. Bu perspektifle Mackinder'in teorisi, güç siyasetinin yeni toprak arayışlarından ziyade eski topraklarda şekilleneceğini öngörmektedir. Kalpgâh kavramı, 18. yüzyıl stratejistlerinin savaşı kazanmak için kilit bölgelere yerleşmenin önemini hatırlatmaktadır. Geleneksel askeri stratejistler, haritalardaki kilit bölgelerin kontrolünün savaşı kazanmak açısından hayati önemi olduğunu düşünmüşlerdir. Benzer şekilde Mackinder'in teorisinde dünya bir savaş alanı olarak değerlendirmekte ve küresel üstünlüğü elde etmenin yolunun dünyadaki stratejik bölgeleri kontrol etmekten geçtiği düşünülmektedir (Fettweis, 2000: 59). Bu açıdan Ukrayna'na üzerindeki bir hâkimiyetin, Rusya'nın jeopolitik hedefleri için son derece önemli olduğu söylenebilir.

Kara hâkimiyet teorisi açısından karasal güçleri temsil eden iç bölgelerle deniz güçlerini simgeleyen kıyı bölgeleri arasındaki kalıcı çatışma ve mücadele, tarihsel çerçevede temel bir karşıtlık oluşturmaktadır. Mackinder'in kavramsallaştırmasına göre, Avrasya kıtasının merkezinde konumlanan ve "Kalpgâh" olarak nitelendirilen başta Rusya olmak üzere kıtasal devletlerin kara gücü ile Avrasya'nın uç bölgelerinde bulunan ve deniz gücünü simgeleyen İngiltere ve ABD gibi "okyanus" devletleri arasında uzun süreli bir çatışma söz konusudur (Kurt, 2019: 434). Bu bağlamda Kalpgâh üzerinde hâkimiyeti sağlayan bir karasal güç deniz gücünü de geliştirerek dünya hâkimiyeti yolunda önemli bir kazanım elde edebilecektir. Bu nedenle Kalpgâh'ın bir parçası olan Ukrayna üzerinde sağlanacak bir hâkimiyetin Rusya'nın jeopolitik amaçları açısından kritik öneme haiz olduğu değerlendirilebilir.

Mackinder, aslında coğrafyayı hem gerçek hem de mecazi anlamda uluslararası politikaya dahil etmektedir. Gerçek anlamda kara hâkimiyet teorisi, Avrasya'nın stratejik olarak en avantajlı coğrafi konum olduğuna işaret etmiştir. Öte yandan mecazi anlamda bu teori Avrasya bölgesinin merkeziliğine vurgu yapmaktadır. Mackinder, küresel jeopolitik süreçler bağlamında Avrasya kıtasının dünya siyasetinin merkezinde yer aldığını belirtmiştir. Bu ifade altında Mackinder, Kalpgâh'a hâkim olan devletin dünya siyasetini nihai olarak kontrol etmek için gerekli jeopolitik ve ekonomik potansiyele sahip olacağını öne sürmüştür (Chowdhury ve Kafi, 2015: 3). Günümüz dünyası, Mackinder'in 1904'te Avrasya kara parçasında merkezi konumlanma hakkında ilk kez yazdığı zaman incelediği dünyaya benzemektedir. Mackinder'in teorisi yüzyıl boyunca etkili olmuş, Soğuk Savaş boyunca ABD'nin çevreleme politikasını şekillendirmiştir. Bugün, Mackinder'in teorisinin ortaya çıkışının üzerinden yüzyıldan fazla zaman geçmiş olsa da dünya hâkimiyetinin anahtarı olarak gördüğü bölgeye tekrar yoğun ilgi gösterilmektedir. Avrasya kara parçasının Kalpgâh'ı, gelecek yüzyılda önemli bir rol oynayabilir ve bugünün tek süper gücünün bu bölgeye yönelik politikaları, tüm uluslararası sistemin yapısı üzerinde büyük bir etki yapacaktır (Fettweis, 2000: 58).

Rusya'da bugün jeopolitik düşünceyi etkileyen son gelenek, Mackinder'in teorisidir. Mackinder'a olan Rus ilgisi, onun coğrafi-stratejik düşüncelerinin, Rus devlet topraklarının coğrafi konumu, stratejik konumu ve buna bağlı güç potansiyeli ile ilgilendiği için oldukça mantıklıdır. Ancak bu ilgi aynı zamanda oldukça paradoksal bir durum taşımaktadır. Mackinder sonuçta, Rusya'nın çıkarlarıyla doğrudan rekabet eden ve meydan okuyan bir rakibin temsilcisiydi. Düşünceleri, Rusya'nın güç potansiyeline dair endişelerle doluydu ve sunduğu etkili politika önerileri, sonuç olarak Rusya'nın ilerlemesini engellemeyi ve zayıflatmayı amaçlıyordu. SSCB sonrası Rusya'da bu arka planın oldukça iyi bilinmesine rağmen, Mackinder'in fikirleri büyük saygı görmektedir (Bassin ve Aksenov, 2006: 101-102). Nitekim

Rusya'nın jeopolitik yayılma rota ve hedeflerinin belirlenmesinde, coğrafya etkili olmuştur. Rus yayılmacılığı kaçınılmaz olarak Kalpgâh'ın çekirdek bölgelerinin eşiğine ulaşacaktır (LeDonne, 1997: 368).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Mackinder'in mirasına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Aslında, SSCB'nin çöküşü ve Avrasya'da yeni bağımsız devletlerin doğuşu, onun fikirlerine yeni bir popülerlik kazandırmış ve orijinal Kalpgâh formülünün daha fazla varyasyonuna ve yeniden yorumlanmasına ilham kaynağı olmuştur. Örneğin Rusya'da, Kalpgâh terimi birkaç entelektüel tarafından keşfedilmiş ve SSCB'nin çöküşünden sonra ülkenin geleceği hakkındaki çetin tartışmalarda tekrar tekrar gündeme gelmiştir. Hem gelenekçiler hem de neo-Avrasyacılar, Mackinder'in stratejik sezgilerinden övgüyle bahsetmiş ve bunları Rusya'yı yeniden büyük bir küresel güç olarak tesis etmeyi amaçlayan çeşitli jeopolitik planların temeli haline getirmiştir (Hauner, 2013: 123-138). Kırım'ın ilhaki, Rusya'nın Budapeşte Güvence Anlaşması'na aykırı davrandığı şeklinde değerlendirilmektedir. Bu anlaşma, 1994 yılında imzalanan bir anlaşma olup Ukrayna'ya Rusya Federasyonu, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık gibi ortak imzacı güçlerden toprak bütünlüğü güvencesi sağlamıştır. Doğu Ukrayna'nın işgali, Ruslar tarafından orada yaşayan Rus kökenli nüfus bağlamında meşrulaştırılmaya çalışılmakta ve Putin'in Rusya'dan Kırım'a Doğu Ukrayna üzerinden toprak bağlantısı aradığına işaret etmektedir. Ayrıca, NATO müttefikleri olan Estonya, Letonya ve Litvanya gibi aktörlerin de bir fırsat yakalaması halinde Rus işgaline maruz kalacağı değerlendirilmelerine konu olmaktadır (Hochberg ve Sloan, 2017: 592).

Kara hâkimiyet teorisi, stratejik öneme sahip bölgelerin kontrolü için jeopolitik rekabeti yönlendirmede tarihi ve kültürel etkenlerin potansiyel etkisini de öne çıkarmaktadır. Bu anlamda uluslar, özellikle bu bölgelerle etnik ve ulusal kimlikleri arasında güçlü bir ilişki olduğunu düşündüklerinde, bölgesel veya küresel hâkimiyet hedeflerini haklı çıkarmak ve meşrulaştırmak için kültürel mirasları ve tarihsel anlatıları kullanabilmektedirler. Dolayısıyla, Mackinder'in teorisi, tarihi ve kültürel faktörlerin bir ülkenin stratejik amaçlarını ve bölgesel hırslarını şekillendirmesinde önemli bir rol oynadığı etno-sembolist milliyetçiliğin jeopolitik bir tezahürü olarak da değerlendirilebilir (Çınkara, 2023: 553). Bu bağlamda Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askeri müdahaleleri, Mackinder'in teorisinin bir tür uygulaması olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, Rusya'nın Ukrayna'daki müdahaleleri, kara hâkimiyeti, etnik kimlik ve tarihsel bağların karmaşık bir etkileşimiyle açıklanabilir ve jeopolitik bir tezahür olarak değerlendirilebilir.

Mackinder'in haritasına göre Ukrayna, toprakları üzerinde çok çeşitli anlaşmazlıklar ve çatışmalarla karşı karşıya kalmak için cazip nedenlerden fazlasına sahiptir. Ukrayna, Rusya ile birlikte Kalpgâh'ın merkezindedir ve en çok imrenilen İç Hilal'in bir parçasına sahiptir. Mackinder'in teorisi ışığında Kalpgâh ve İç Hilal birlikte, Rusya'yı hem karada hem de denizde dünyada büyük bir güce dönüştürecektir (Magalhães, 2023: 71). Bu açıdan günümüz Ukrayna Savaşı bağlamında, Mackinder muhtemelen dikkatli olunması gerektiğini belirten iki noktayı işaret ederdi. İlk olarak, Rusya'nın işlerine ve yakın çevresine kesin bir müdahale anının çoktan geçtiğini belirtirdi. Rusya, Mackinder'in sıkça kullandığı bir ifadeyle devam eden bir endişe kaynağıdır. Putin, ayrılıkçı bölgeleri bir Avrasya Birliği içinde yeniden birleştirerek Rus İmparatorluğu'nun ihtişamını geri kazanmayı hedeflemektedir. Putin'in Ukrayna'ya yönelik son saldırısından önce, NATO'nun sahada asker bulundurarak doğrudan müdahil olması ya da uygun eğitimle birlikte gelişmiş silahlardan oluşan büyük bir yardımın yapılması dışında hiçbir şey Rusya'yı Ukrayna'yı işgal etmekten caydıramazdı. İkincisi, Mackinder, yeni teknolojilerin

jeopolitik ve jeostratejiyi nasıl dönüştürdüğüünün farkında olduğu için, Putin'in Ukrayna ve NATO güçlerine karşı nükleer silah kullanma tehdidini tekrarladığı göz önüne alındığında ihtiyatlı olunmasını tavsiye edebilirdi. ABD dâhil NATO silahlarıyla desteklenen Ukrayna, Rusya'yı topraklarından çıkarmakla tehdit ederse, Putin Ukrayna'nın ekonomisini ve toplumunu tamamen yok etmek için taktik nükleer silahlar kullanmanın, askeri bir yenilgiyi takip etmesi muhtemel iç siyasi sonuçlara tercih edileceğini hesaplayabilirdi (Hochberg ve Hochberg, 2023: 11-12).

Mackinder'in kara hâkimiyeti teorisi, dünya siyasi haritasının anlaşılmasında önemli bir rol oynamakta ve Rusya'nın Ukrayna'ya müdahaleleri açısından bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahaleleri, kara hâkimiyet teorisinin bir yansıması olarak görülebilir. Rusya'nın bu bölgelere askeri müdahalesi, kara hâkimiyetini artırmak ve Avrasya'nın merkezini kontrol etme stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Özellikle Kırım'ın ilhaki, Rusya'nın Karadeniz'e kara hâkimiyeti sağlama hedefiyle uyumludur. Bu durum Karadeniz'in stratejik önemini artırırken, Rusya'nın deniz erişimini de güvence altına almaktadır. Aynı zamanda, Kırım'daki limanları ve deniz üslerini kullanarak, Rusya, Karadeniz'de jeopolitik bir güç olarak varlığını güçlendirmektedir. Bir başka anlatımla Rusya, bu eylemleriyle Kalpgâh'taki konumunu sağlamlaştırmaya ve sınırlarının ötesinde güç projekte etmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda kara hâkimiyet teorisi, Rusya'nın bu müdahalelerinin temel stratejik hedeflerini açıklamak için önemlidir ve dünya siyasi haritasını jeopolitik bir perspektiften değerlendirmemize yardımcı olmaktadır. Ukrayna işgali, Rusya'ya bir taraftan yakın çevresini kontrol etme, diğer taraftan Avrupa ana karasına ulaşma imkânı da sunmaktadır. Hal böyle olunca Ukrayna işgalinin, kara hâkimiyetini sağlama bağlamında Rusya için kritik bir imkân sunacağı ifade edilebilir.

3. Süreklilik ve Değişim Ekseninde Putin Dönemi Rus Dış Politikası

Soğuk Savaş sonrası SSCB coğrafyasında yaşanan çöküş, Anka metaforunda olduğu gibi kendi içinde yeniden bir inşa sürecini de başlatmıştır. Bu sürecin başat aktörü Rusya olmuştur. Bir nevi SSCB, mutasyona uğrayarak Rusya'ya dönüşmüştür. Küresel iz düşümde Rusya, ideolojik açıdan olmasa da askeri ve siyasal açıdan SSCB'nin mirasçısı olarak uluslararası politikada hamlelerini gerçekleştirmiştir (Çelik ve Çaylı, 2021: 372). SSCB'nin yıkılmasının ardından mirasçısı olan Rusya, birçok sorunla baş başa bırakılmıştır. Yeni dönemi kabullenmekte zorlanan Rusya, bir yandan Yeltsin liderliğinde çökmüş olan komünizmden geriye kalan sorunlarla uğraşırken, diğer bir yandan da serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecini yönetmeye çabalamıştır. Hepsinden öte Moskova, süper güç sıfatını kaybeden Rusya'yı yeniden ayağa kaldırmaya çalışmıştır (Adıbelli ve Memmedov, 2019: 14). Bu süreçte yaşanan belirsizliği gideren isim ise Yeltsin sonrası dönemde adeta Rusya'nın Zümrüdüanka'sı olan Putin olmuştur.

Rus dış politikasında; ulusal güvenlik, enerji kaynaklarının kontrolü, bölgesel istikrar, uluslararası güç dengesi ve Batı ile ilişkilerin yeniden şekillendirilmesi gibi konular önemli yer tutmaktadır. Rus dış politikasında bu konuların değişim ve süreklilik özellikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Rusya, ulusal güvenliği ve enerji kaynaklarının kontrolü konusunda dış politikasındaki sürekliliği korumaktadır. Bölgesel istikrar konusu da SSCB sonrası dönemde olduğu gibi Rusya'nın çevresindeki coğrafyalarda jeopolitik çıkarlarını korumak için müdahaleci bir yaklaşım sergilemektedir. Uluslararası güç dengesi konusu ise değişim ve süreklilik özelliklerini bir arada barındırmaktadır. Batı ile ilişkilerin yeniden şekillendirilmesi ise Rusya'nın dış politikasındaki değişimin en belirgin örneklerinden biridir ve Putin dönemi

öncesinde Batı ile yakın ilişkiler içinde olan Rusya, Putin'in iktidara gelmesiyle Batı'dan uzaklaşmıştır.

Rusya'nın dış politikası, geniş bir coğrafyada karmaşık bir şekilde örülmüş ilişkilerle karakterize edilebilir. Suriye'de, Beşar Esad hükümetini destekleyerek Orta Doğu'da daha fazla etkinlik göstermiş ve aynı zamanda askeri üsler kurarak stratejik varlığını artırmıştır. İran ile Suriye'de birlikte hareket ederek bölgesel dengeleri etkilemiş ve Ortadoğu'daki nüfuzunu güçlendirmişlerdir. Libya'da, Rusya, General Hafter'i desteklemiş ve bu, bölgedeki çatışmanın bir parçası olmuştur. Rusya, bu müdahalesi ile enerji kaynakları ve askeri stratejiler üzerinden bölgesel etkisini artırmayı amaçlamıştır. Çin ile de ekonomik işbirliği, enerji anlaşmaları ve siyasi dayanışmaya giren Rusya, Asya'daki etkisini artırmıştır. Rusya'nın ABD ile ilişkileri, karmaşık ve genellikle gergin bir dinamığe sahiptir. Ukrayna krizi, Suriye, nükleer silahların kontrolü gibi bir dizi uluslararası konu, Rusya ile ABD arasında gerginlik kaynağı olmuştur. Bu gerginlikler, yaptırımların uygulanmasına ve diplomatik ilişkilerin donmasına yol açmıştır. Rusya, Çin ile çeşitli alanlarda derinleşen bir stratejik işbirliği yürüterek, ABD ve Batı'ya karşı bir denge unsurunu temsil etmektedir. Bu iki ülkenin birlikte çalışması, küresel siyasi dengeleri etkileyen ve uluslararası sahnede artan bir etkiye sahip olma hedefi taşıyan bir ittifakı yansıtmaktadır. Özellikle enerji kaynakları ve askeri kapasite gibi alanlarda işbirliği, bu stratejik ortaklığın temelini oluştururken, diplomatik düzeyde benzer pozisyonlar ve stratejiler izlemeleri de dikkat çekmektedir. Rusya'nın Türkiye ile olan ilişkileri ise karmaşık bir dengenin sonucu olarak şekillenmektedir. Özellikle Suriye krizi bağlamında iki ülke, farklı tarafları destekleyerek çıkarları çatışan taraflar haline gelmişlerdir. Ancak Kasım 2015'de yaşanan Türk-Rus uçağı krizi sonrası ilişkilerde bir yumuşama dönemi başlamış ve enerji projeleri gibi ekonomik işbirliği alanlarında ilerlemeler kaydedilmiştir. Bununla birlikte, Karadeniz ve Kafkasya'da rekabet eden iki ülkenin ilişkileri hassas bir dengede bulunmaktadır. Türkiye'nin NATO üyeliği ve Batı ile yakın ilişkileri de Rusya'nın, Türkiye'ye yönelik politikalarını etkileyen bir faktördür. Rusya ayrıca günümüz dünyasının yeni jeopolitik mücadele alanı olarak görülen Arktik bölgesindeki enerji kaynaklarına ve deniz rotalarına erişimi güvence altına almak amacıyla da büyük yatırımlar yapmaktadır. Bu durum, diğer Arktik ülkeleriyle ve özellikle Kanada, Norveç ve Danimarka gibi NATO üyeleriyle rekabeti artırmaktadır. Genel olarak Rusya'nın dış politikası, ulusal güvenlik çıkarlarını koruma, bölgesel nüfuzunu artırma ve küresel arenada etkin bir aktör olma hedefleri doğrultusunda çok yönlü ve karmaşık bir şekilde evrilmektedir.

Putin, kendi ifadesi ile "20. yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi" olan SSCB'nin çöküş sürecini yaşamış ve akabinde devlet başkanı olmuştur. Bu nedenle Putin'in hem iç politikada hem de dış politikada attığı adımlar, bu jeopolitik felaketin izlerini ortadan kaldırmaya yönelik olmuştur. İlk etapta 2000-2007 arası dönem Rusya'nın ve Rus halkının uluslararası alanda toparlanma süreci olmuştur. Ancak Putin'in Batı'ya ılımlı yaklaşımı 2007 sonrası dönemde net bir biçimde değişikliğe uğramıştır. Bu durum Putin'in hegemonya arayışının 2007 yılında Münih Zirvesi'nde tek kutuplu uluslararası sisteme karşı duruşu ile kendini göstermiştir. Putin bu zirvedeki konuşmasında, tek kutuplu dünya sisteminin kabul edilemez olduğunu, dahası bunun artık imkânsız olduğunu, Rusya'nın modern dünyadaki konumunun değiştiğini belirtmiş ve ABD'ye karşı açıkça bir tür meydan okuma girişiminde bulunmuştur. Münih Zirvesi sonrası artık Rusya, Putin'in Rusya'sı olarak net bir biçimde ele alınabilmektedir (Özel Özcan, 2022: 24-26).

Rusya'nın iç ve dış politikalarını etkileyen ekonomik sorunlar, özellikle SSCB'nin dağılmasından sonra öne çıkmıştır. Bu bağlamda, güvenlik endişeleri de önemli bir etkiye sahip olmuştur. Kuşkusuz bir ülkenin dış politikası ile ekonomisi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu dönemde merkezi ekonomiden liberal ekonomiye hızlı bir geçiş süreci yaşanmış ve bu durum Rusya'nın ekonomisinde bir çöküşe neden olmuştur. Bu süreçte ekonomide çeşitli reformlar uygulanmaya konulmuş olsa da istenilen düzeyde başarılı olunamamıştır (Tellal, 2010: 197-199). SSCB sonrası dönemde Rusya'nın karşı karşıya kaldığı tek sorun ekonomik krizler olmamıştır. Örneğin Çeçenistan Savaşı, özerk cumhuriyetlerin bağımsızlık talepleri gibi belirgin sorunlar ekonomik sorunlarla birlikte Rusya'yı dış politikada zora sokmuştur. Ancak Putin'in iktidara gelmesi ve enerji fiyatlarının artması ile Rusya'da köklü değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Putin'in izlediği milliyetçi politikalar ile içerde yaşanan sorunlar belirli düzeyde çözülürken, enerji kaynaklarından elde edilen gelirlerle de dış borçlar ödenmiştir (Kemaloğlu, 2016: 1). Bu nedenle Rusya, jeopolitik eksende Kalpgâh'taki etki alanını genişletmek için enerji araçlarını uygulamaya devam etmektedir. Özellikle enerji ağları ve ulusötesi şirketler, kıtasal süper gücün sıcak denizlere, boğazlara ve kaynaklara erişimine ve ittifak olanaklarına katkıda bulunmaktadır (Karpenko, Tkach ve Lavruk, 2022: 11). Bu açıdan enerji kaynakları Rusya'nın dış politikada söz söyleme alanını genişletmenin vazgeçilmez unsuru olmuştur. Enerji alanında elde edilen gelirler ve ekonominin toparlanmaya başlaması ile Rusya, dış politikada daha aktif adımlar atmıştır. Öyle ki Rusya'nın dış politikada attığı adımlar, büyük oranda ülkenin dönüşüm simetrisini sunmaktadır. Bir başka ifadeyle Putin Rusya'sının enerji alanındaki uygulamaları ve politikaları hem iç hem dış politikada elini kuvvetlendiren birer araç haline gelmiştir (Sağlam, 2014: 21).

Enerji alanında sağlamış olduğu avantajı iyi değerlendiren Putin, izlediği aktif dış politika ile Rusya'nın yakın çevresi olan Doğu Avrupa, Kafkasya, Orta Asya Cumhuriyetleri ve Baltık Bölgesi'nde son derece hızlı bir güç kazanımı elde etmiş ve bu coğrafyada AB ve NATO ile karşı karşıya gelmiştir (Keskin, 2015: 46). Rusya'nın önce Kırım'ı işgal ve ilhak etmesi, sonrasında ise Ukrayna ile sıcak bir savaşa girmesi büyük güç statüsünü devam ettirmek için jeopolitik temelli izlediği dış politikasının yansıması olmuştur. Aslında Rusya'nın dış politikada bu şekilde askeri güce müracaat etmesi, komşu ve yakın çevresindeki devletlerin büyük güç rekabetinde rakibi olan NATO ve AB üyeliklerine engel olmaya çalıştığını göstermektedir. Bir başka açıdan Rusya, bu coğrafyalarda gerçekleştirdiği müdahalelerle NATO ve AB'ye güç mücadelesinde meydan okumaktadır. Bu durum Rusya'nın uluslararası sistemde çok kutupluluğu savunduğunu da göstermektedir (Şimşek Özkan, 2017: 286). Putin bu bölgelerde izlediği agresif ve aktif dış politika ile Batı'ya kendisinin kâğıttan bir kaplan olmadığını, aksine SSCB'nin mirasçısı olarak büyük bir askeri ve siyasal güç olduğu mesajını vermek istemiştir.

SSCB'nin dağılması sonrası Avrupa'da emperyal bir hinterlandı kontrol etmeyen ve ABD ile temelde karşılıklı güvence altına alınmış imha mantığına dayanan sıfır toplamı ilişkiden kurtulmuş olan Rusya, 21. yüzyılın başlarında birçok yönden kendini arayan bir devlet olmuştur. Bu kendini tanımlama sürecinin önemli bir bileşeni, ortaya çıkan ve belirsiz tehditlerle dolu bir dünyayla yüzleşen zayıflamış ama yine de güçlü bir aktöre yakışır yeni bir dış politika vizyonu geliştirme çabası olmuştur. Bu kapsamda Putin'in iktidara gelmesiyle dış politikadaki temel söylem Rusya'nın uluslararası sistemde temel aktörlerden biri olmak ve yitirilmiş olan prestiji yeniden kazanmak üzerine inşa edilmiştir. Bu söylem ile Rus dış politikasında yakın çevre yeniden önemli bir coğrafya haline gelmiş ve Rusya'nın sistem içerisinde kalması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kapsamda Rusya dış politikada 2000'li yıllar

boyunca hem yakın çevresinde ekonomik ve askeri işbirlikleri ile etkinliğini artırma yoluna gitmiş hem de küresel ve bölgesel aktörlerle ikili ilişkileri geliştirmeye çalışmıştır. Yeltsin döneminde Batı ile kurulmaya çalışılan işbirliği Putin döneminin de önceliği arasında yer almakla birlikte artan ekonomik ve askeri kapasite ile farklı bir boyutta ele alınmıştır (Mankoff, 2009: 11). Bu bağlamda Rusya'nın dış politikasını yeniden belirleyen Putin, Yeltsin döneminde ortaklık üzerine inşa edilen Batı ile ilişkileri pragmatizm ekseninde yürütmeye başlamıştır.

Rusya'nın 2000 yılından itibaren Batı ile ilişkilerinde Putin'in pragmatizmi öne çıkmıştır. Günümüzde, Batı ile özellikle ekonomik işbirlikleri geliştiren Rusya, SSCB dönemindeki gibi süper güç olmaktan uzak olsa da bölgesel güçten fazlası olduğunun farkındadır. Bu farkındalık ile Rusya kendisini büyük güç şeklinde tanımlamaktadır. Putin yönetiminde, Rusların Avrupalı olduğu vurgulanırken, aynı zamanda Asya ülkeleri ile siyasal, ekonomik ve askeri alanlarda gerçekleştirilen işbirliğini güçlendiren bir liderlik sergilenmiştir. Rusya, Avrupa'ya enerji bağımlılığına dayanan politikalar sergilerken, BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi ve nükleer güç sahibi olmanın avantajını kullanarak ABD'ye karşı politikalar geliştirmiştir. Ayrıca Doğu Avrupa, Orta Doğu, Orta Asya ve Uzak Doğu gibi bölgelerde etkin bir bölgesel güç olması itibarıyla kendisini "büyük güç" şeklinde tanımlamaktadır. Rusya küresel ölçekteki politikalarını bu kapsamda sürdürmektedir. Rusya, kültürel olarak Avrupalı olduğunu kabul etmekle birlikte, küresel politikalarda daha çok Avrasyalı bir devlet gibi hareket etmektedir (Yıldırım, 2013: 92). Bu bağlamda Rusya'nın izlediği politikalarda kendine yer bulan Atlantikçi-Avrasyacı çekişmesi Putin ile sona ermiş ve bir tür sentez oluşturularak Rus kimliği açısından da daha aktif bir dış politika izlenmiştir.

Rus dış politikası, 2000'lerden beri Batı ülkelerinin SSCB sonrası coğrafyaya yönelik genişleme politikalarını tehdit olarak algılamasıyla şekillenmiştir. Putin'in dış politika anlayışında birçok noktada süreklilik ve jeopolitik hesaplar söz konusu olmuştur. Rus dış politikasında yakın çevre olarak nitelendirilen coğrafya önceliğini korurken, bu bölgede yer alan ülkelerle işbirliği, ortak uluslararası örgütlere üyelik ve daha kurumsal ilişkiler geliştirilmesi uzun dönemli politikalar olarak ön plana çıkmaktadır. Öte yandan Batı ülkeleri ve kurumlarına yönelik tehdit algılamaları da sürekliliğini her zaman korumuştur. Bahsi geçen tehdit algılamaları olan Batı'nın yakın çevrede artan nüfuzu ve genişleme politikaları, Rusya'nın dış politika konseptlerinde çeşitli şekillerde kavramsallaştırılmıştır (Güler ve Teke, 2021: 32-33). Bu açıdan Rusya'nın yakın çevresindeki tehdit algılamaları ve bu coğrafyada izlediği dış politika sürekli bir çatışma halini yansıtmaktadır.

Tek kutuplu bir dünyayı yönetilemez olarak gören Putin Rusya'sı, Batı'nın karşısında yer alan devletler ile yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır. Bu kapsamda, Batı'nın kontrolündeki tek kutuplu sistemin yerine çok kutuplu sistemi inşa edecek bir dış politika izlenmiştir. Nitekim yakın çevresinde etkili bir biçimde varlığını sürdüren Rusya için bu durum oldukça yetersiz bir başarı olarak görülmüştür. Bu nedenle Rusya, çok kutuplu uluslararası sistemin güçlü aktörlerinden biri olma ve Batı'yı dengeleme stratejilerine yönelmiştir. Bu bağlamda özellikle 2008 sonrası dönemde çok kutupluluk söylemi yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Öyle ki 2008 yılında yayınlanan dış politika konseptinde küresel düzeyde etkili bir merkez düzeyine ulaşmak ve güçlü bir aktör olmak izlenecek olan dış politikanın temel amacını oluşturduğu vurgulanmıştır. Bu kapsamda Rusya tarafından, Güneydoğu Asya Milletleri Birliği (ASEAN) ve Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) gibi bölgesel örgütler ile Batı'nın dışında görülen Çin, Hindistan ve Brezilya gibi ülkeler stratejik işbirliği potansiyeli bulunan aktörler olarak değerlendirilmiştir. Dış politikada öne çıkan bu anlayış 2013 yılında yayınlanan dış politika

konseptinde de benzer şekilde bu ülke ve örgütler tekrar öne çıkarılmış, Batı'nın küresel hâkimiyetinin düşüş içerisinde olduğu vurgulanmış, dahası küresel gücün Doğu'ya kaydığı kayıt altına alınmıştır (Güç, 2022: 325-326). Bu açıdan bu dönemde Rusya'nın dış politikası, Batı blokuna karşı bir mücadele olarak şekillenmiştir. Özellikle Ukrayna Krizi, 1990'ların başından bu yana Batı ile arasındaki farklılıkların derinleşmesine yol açmıştır. Bu nedenle Rusya, diplomatik izolasyon ve yaptırımlarla karşı karşıya kalmıştır. Ancak, Rusya'nın Çin, İran gibi stratejik ortaklarıyla olan ilişkileri ve Suriye krizindeki aktif rolü ile bu zorluklar aşılmıştır. Fakat bu durum, Rusya'yı zorlayıcı bir silahlanma yarışına soktuğu gibi, ülkenin olası ekonomik yatırım fırsatlarını da engelleme riski taşımaktadır. Ayrıca, Ukrayna ile yaşanan çatışmalar, Rusya'nın sınır bölgelerinde istikrarsızlığa yol açarak, küresel güvenlik konularında ortak bir tavır almayı zorlaştırmaktadır (Timofeev, 2017: 15).

31 Mart 2023 tarihinde Rusya'nın güncellenen dış politika konsepti de çok kutupluluğa vurgu yaparak dış politikadaki sürekliliği yansıtmaktadır. Konsept de Rusya'nın dış politikasının çok yönlü ve bağımsız olduğuna dikkat çekilerek, insanlığın önemli değişimlere tanık olduğu; bu değişimin Batılı devletler tarafından hoş karşılanmadığı ve Batı'nın düşmanca eylemlerine karşı Rusya'nın varlık hakkını ve gelişme özgürlüğünü savunduğu belirtilmektedir. Konsept de Rusya'nın modern dünyada sorumluluk sahibi, güçlü ve bağımsız bir merkez olarak konumunu güçlendirmeyi hedeflediği, ayrıca Rusya'nın yakın çevresindeki ülkelere yönelik politikasını anlatmakta ve Kremlin yönetiminin, Bağımsız Devletler Topluluğu, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ve Avrasya Ekonomik Birliği gibi yapılar aracılığıyla yürüttüğü bölgesel projelerin devam edeceği belirtilmektedir (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2023). Rusya'nın milli güvenlik strateji belgelerinin analiz edildiği bir araştırmada, NATO'nun Soğuk Savaş'tan 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'na kadar Rusya'nın "Yakın Çevre" sine doğru genişlemesinin Rusya için en büyük endişe kaynağı olarak değerlendirildiği ve savaşın asıl nedeni olduğu sonucuna varılmıştır (Alkanalka, 2023a: 70). Bu bakımdan Putin Rusya'sının SSCB coğrafyasındaki etki alanını kaybetmek istemediği ve arka bahçesi olarak gördüğü bu coğrafyadaki ülkelerin Batı ile yakınlaşması durumunda Ukrayna örneğinde olduğu gibi karşılık verebileceği ifade edilebilir.

Rusya'nın dış politikada, tüm bu unsurları göz önünde bulundurarak, ABD'nin dünyanın jandarması olma rolünü engellemeye çalıştığı söylenebilir. Rusya, bu amaç doğrultusunda çok kutuplu bir dünya düzenini savunmaktadır. Rusya'nın küresel güç mücadelesinde çok kutuplu dünya düzenine yönelik politikalarını destekleyen temel yapı taşları Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, BRICS, Belarus ve Kazakistan ile kurulan Gümrük Birliği, Avrasya Ekonomik Birliği ve Asya Altyapı ve Kalkınma Bankası gibi kuruluşlardan oluşmaktadır. Bu şekilde Rusya, siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda uluslararası sistemin önemli bir aktörü olduğunu dünya sahnesine göstermeye çalışmaktadır (Tellal, 2015: 1050).

2000 sonrası dönemde Putin Rusya'sının tekrar bir süper güç haline gelme stratejisi, Yiğit ve Gülbiten'in (2017: 65) belirttiği üç jeostratejik hamleyle dayanmaktadır. İlk olarak, bu stratejinin bir parçası olarak nükleer alandaki üstünlüğünü sürdürme çabası bulunmaktadır. İkinci olarak, uluslararası arenada kendisini büyük bir güç olarak konumlandırabilme amacı, siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri değişimlerin yaşandığı global sahnede kendini ifade etme arzusu ile ilgilidir. Son olarak, Putin Rusya'sı, yakın çevresini, yani coğrafi komşularını kapsayan politik, ekonomik ve askeri hegemonyasını sürdürmeyi hedeflemektedir. SSCB coğrafyasında liderlik ve hegemonyanın yeniden tesis edilmesi, Rusya için sadece siyasi, ekonomik ve askeri çıkarlar açısından önemli değil, aynı zamanda tarihsel itibarın korunmasının da kritik olduğu

bir durumu yansıtmaktadır. Bu bağlamda, Rusya'nın izlediği dış politika stratejileri neoempyrist hedefler taşımaktadır. Özellikle Orta Asya, Ortadoğu ve Güney Kafkasya politikalarında bu durum daha belirgin bir şekilde görülmektedir (Yiğit ve Gülbiten, 2017: 65). Nitekim Putin, SSCB'nin dağılmasından sonra birçok kez ülkesinin SSCB'nin devamı niteliğinde olduğunu vurgulamıştır. Putin, SSCB'nin dağılmasını Rusya için jeopolitik bir felaket olarak görmüştür. Bu nedenle Rusya, Putin'in liderliği altında SSCB'nin bıraktığı yerden devam etmeye çalışmaktadır. Rusya, SSCB'nin yıkılmasından bu yana ekonomik ve siyasi açıdan birçok zorlukla karşı karşıya kalmış olsa da, Putin Rusya'sı uluslararası politikada yeniden güçlü bir devlet olmayı başarmıştır.

Rusya, SSCB'nin dağılmasıyla birlikte kendisine bıraktığı askeri, diplomatik ve ekonomik mirastaki büyük güç pozisyonunu gerek kendi toplumu üzerinde gerekse de uluslararası politikada sürdürmeyi başarabilmiştir. Bu durum Rusya'nın ABD örneğinde olduğu gibi ortaya çıkan yeni tehditlere karşı güvensizlik duymadığı anlamına gelmemektedir. Aksine SSCB'nin dağılması ile ortaya çıkan bağımsız yeni devletler ile kendisi arasında çok sayıda ve çok çeşitli yeni güvenlik riskleri barındıran bir jeopolitiğin oluşmasında da rol almıştır. Rusya 1990'lı yıllardan 2015 Suriye müdahalesine kadar geçen dönemde, yakın çevresi olarak gördüğü coğrafyadaki krizlere güvenliği sağlama amacıyla müdahil olmuştur. Bu çerçevede, dış politikada arabuluculuk faaliyetlerinden askeri müdahalelere kadar çeşitli adımları hayata geçirmiştir (Özkan, 2020: 44). Rusya, Güney Osetya ve Abhazya çatışmalarında, 2008 Gürcistan Savaşı'nda, 2014 Kırım'ın ilhakında ve 2015 sonrası Suriye'de elde ettiği başarılar sayesinde dış politikasındaki güç kullanma kararlılığını 2022 Ukrayna Savaşı'nda da göstermiştir.

SSCB'nin dağılması Rusya'nın dışında 14 eski Sovyet Cumhuriyeti'ni ortaya çıkarmış olan bir coğrafya, toprak büyüklüğü açısından 21. yüzyılda dahi inanılmaz bir etki sahası oluşturmuştur. Bu durum başta ABD olmak üzere birçok bölgesel ve küresel aktörün de bölgeye olan ilgisini daha da artırmıştır (Adibelli ve Memmedov, 2019: 14). Gürcistan ve Ukrayna'da gerçekleşen renkli devrimler, Güney Kafkasya ülkeleri ve Ukrayna'nın Batı ile iyi ilişkiler geliştirmesi, ABD'nin Orta Asya'da askeri üsler inşa etmesi ve Hazar Bölgesi'nin enerji güvenliği açısından önemi Rusya'yı harekete geçirerek bölgede yeni bir jeopolitik savaşı başlatmıştır (İsmalyov, 2013: 88). Putin Rusya'sının uluslararası politikada yeniden etkili güç olmak ve etki sahasına Batı'nın girişini engellemek için başlattığı jeopolitik savaşta öne çıkan müdahaleler arasında Ukrayna vakası örnek gösterilebilir. Rusya'nın büyük güç olma stratejisi elbette sadece Ukrayna'ya sahip olmakla sınırlandırılmaz. Ancak SSCB sonrası kurulan Rusya'nın, Ukrayna işgalinden daha büyük ve kapsamlı bir işgali de bulunmamaktadır. Salt buradan hareketle dahi Rusya için Ukrayna'nın ne denli kritik bir aktör ve bölge olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle Rusya'nın askeri müdahaleler de bulunduğu, işgal ya da ilhak ettiği hiçbir aktör ya da coğrafya da Rusya için Ukrayna kadar "önemli" ve "kritik" değildir. Bu nedenle çalışmanın sınırlılıklarını, Putin dönemi Rus dış politikasında Ukrayna örneği oluşturmaktadır.

4. Ukrayna Örneği Üzerinden Putin'in Jeopolitik Hamleleri

SSCB'nin dağılmasından sonra Kalpgâh'taki hâkimiyetini korumak isteyen Rusya'nın bölgedeki devletlerin Batı ile olan ekonomik, sosyal ve siyasal ilişkilerine sınırlandırma ve düzenleme getirmeye dönük yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Bu yaptırımlar zaman zaman Ukrayna'ya da uygulanmıştır. SSCB sonrası dönemde Ukrayna'da Batı yanlıları ile Rus yanlıları arasında önemli siyasi çekişmeler ve anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Yaşananlar Ukrayna'da iç karışıklıklara neden olarak bir ayaklanma ile sonuçlanmıştır. Ukrayna'da kamu binaları işgal edilirken Rusya yanlısı politikalar izleyen Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç ülkeyi terk ederek Rusya'ya sığınmıştır. Suların durulmadığı Ukrayna'ya karşı Rusya tarafından çeşitli yaptırımlar uygulanmıştır (Konak, 2019: 82). Bu çerçevede, gerçekleştirilen yaptırımlardan biri de Kırım üzerinden uygulanmıştır.

2013 sonunda büyük bir iç krizin patlak vermesi ve ardından iki ay sonra meşru yollarla seçilmiş cumhurbaşkanının görevden alınması ile birlikte, politikasını Rusya'ya karşı sert bir retorik üzerine inşa eden yeni bir hükümetin kurulması Ukrayna'yı Kalpgâh'taki güç dengesinin kaderinin yeniden belirlendiği bir sahne haline getirmiştir (Proroković, 2022: 757). Ukrayna krizinin kaynağını, Rusya yanlısı Yanukoviç'in 21 Kasım 2013'te AB ile yürütülen görüşmeleri askıya alması oluşturmaktadır. Bu karar, Ukrayna halkının birçoğunun AB üyeliğine yönelik umutlarını boşa çıkarmıştır. Yanukoviç, Rusya'nın desteğiyle AB yerine Gümrük Birliği anlaşması imzalamayı tercih etmiştir. Bu kararın Rusya'nın baskısı altında alındığı iddia edilmiş ve protestolar patlak vermiştir. Protestolar hızla Yanukoviç karşıtı ve AB yanlısı hale gelmiştir. Kiev'in Bağımsızlık Meydanı'nda başlayan protestolar polis zoruyla bastırılmaya çalışılmış ve yaşanan olaylarda pek çok Ukraynalı hayatını kaybetmiştir. Yanukoviç direnişi bastıramayınca, muhalefetle bir uzlaşma metni imzalamıştır. Ancak başarılı olamayan ve meşruiyetini yitiren Yanukoviç Ukrayna'dan ayrılmıştır.

Ukrayna'da yaşanan bu gelişmelerin ardından her şeyin yoluna girdiği düşünülmüştür. Ancak parlamentonun çok kültürlü bölgelerde Rusça ve diğer dillerin resmi dil olarak kabul edilmesi kararını geri çekmesi, yeni olayların başlangıcını da beraberinde getirmiştir. Bu bölgelerde yaşayan Yanukoviç yanlısı olan Rus kökenli kişiler Kırım, Donetsk ve Luhansk'ta protestolar başlatmıştır. Yaşananlar Rusya'nın tepkisine neden olmuştur. Rus nüfusun yoğunlukta olduğu Doğu Ukrayna ve Kırım'da çok sert önlemler alan Rusya, Rus karşıtlığı çerçevesinde Batı yanlısı olan siyasal çevreye tepki göstermiştir. Ukrayna'ya bağlı bu bölgelerde Rusya yanlısı protestolar sürerken Rusya, Kırım ve Donbas Bölgesi'ne askeri birlikler ve araçlar göndermiştir. Bu durum yaşananları daha da karmaşık bir hale çevirmiş ve bir iç savaşa dönüşmüştür (Uyaniker, 2018: 142).

Kiev'deki protestoların devam ettiği süreçte, Kırım sokaklarında Rus medyasının dünya kamuoyuna servis ettiği görüntüler sayesinde "yeşil küçük adamlar" olarak adlandırılan tabiiyeti bilinmeyen, armasız yeşil kıyafetleriyle protestocularla birlikte askeri nizamda hareket eden yüzü maskeli ve eli silahlı kişiler ortaya çıkmıştır. Bu kişiler havaalanı, devlet televizyonu, hükümet binaları gibi askeri, idari ve stratejik noktaları Şubat 2014'te işgal etmişlerdir. Putin yaşanan bu gelişmeler ile bağlantılı olarak 1 Mart 2014'te parlamentoya silahlı kuvvetlerin kullanılması için başvuru yapmıştır. Klasik bir Rus propagandasının yansıması olarak aynı gün Kırım Başbakanı Sergey Aksenov, Putin'den barışın ve huzurun sağlanması için yardım istemiştir (Cin ve Tekin, 2021: 223). Yardım isteğinden tam on gün sonra Rusya yanlısı hükümet referanduma gitmiştir. Referandum neticesinde tek taraflı bir şekilde Ukrayna'dan bağımsızlığını ilan ederek Rusya'ya katılma kararı almıştır. Kırım Tatarları, referanduma

katılmamak için boykot kararı almıştır. Putin 21 Mart 2014'te Kırım'ın Rusya'ya katılacağı yönünde açıklama yapmıştır (Kemaloğlu, 2016: 11).

Putin, Nüfusunun yaklaşık olarak %60'ını Ukrayna'dan ayrılma isteği içerisinde olan etnik Rusların oluşturduğu Kırım'ı hedef haline getirmiş ve Kiev'deki yeni hükümete Moskova'ya karşı Batı'nın yanında yer almaktan vazgeçirmek için büyük bir baskı uygulamış, Ukrayna'nın doğusunda ülkeyi iç savaşa sürükleyen Rus ayrılıkçılara da silah ve diplomatik destek sağlamıştır. Ayrıca Ukrayna'ya sattığı doğal gazın fiyatını da keskin bir şekilde yükseltmiş, geçmiş ihracatlar için ödeme talep etmiştir ve en nihayetinde Ukrayna ve Batı'ya karşı harekete geçme vaktinin geldiğini düşünen Putin, Kırım'ı işgal ve ilhak etmiştir (Mearsheimer, 2014: 81-82). Kırım, bu gelişmeler sonucunda Rusya'nın toprağı olarak görülmüş ve akabinde 22. özerk cumhuriyet olarak ilan edilmiştir (Kemaloğlu, 2016: 11).

Mearsheimer'a (2014: 82) göre, Putin'in eylemleri kolaylıkla anlaşılabilir niteliktedir. Çünkü Napolyon Fransa'sının, imparatorluk Almanya'sının ve Nazi Almanya'sının Rusya'ya saldırmak için geçtiği devasa bir düzlük olan Ukrayna, Rusya için muazzam stratejik öneme sahip bir tampon devlet görevi görmektedir. Bu nedenle hiçbir Rus lider, Moskova'nın can düşmanı olan bir askeri ittifakın Ukrayna'ya girmesine müsamaha göstermeyecektir. Hiçbir Rus lider, Batı'nın Ukrayna'yı Batı'ya entegre etmeye kararlı bir hükümetin kurulmasına yardım etmesine de seyirci kalmayacaktır. ABD her ne kadar Rusya'nın tutumundan hoşlanmasa da bu durumun temel bir jeopolitik mantığı olduğunu anlamalıdır. Çünkü büyük güçler her zaman yanı başındaki potansiyel tehditlere karşı hassas davranırlar. Yaşananların mantığı bir tarafa Rus liderler Batılı muhataplarına karşı birçok kez NATO'nun Gürcistan ve Ukrayna'ya yönelik genişleme politikalarını ve bu devletlerin Rusya'ya karşı kısırtılması çabalarını kabul edilemez olarak gördüklerini de dile getirmişlerdir.

Kırım'ın işgal ve ilhak süreci bir anda ortaya çıkan konjonktürel bir değişim süreci değildir. Kırım hem tarihsel hem de jeopolitik açıdan Rus milliyetçiliği ile derin bağlar taşımaktadır. 1783'ten beri Rusya'nın, Sivastapol'da Karadeniz Donanması'nın komuta merkezinin bulunması bu durumu ortaya koyan bir örnektir. Bu durum SSCB'nin dağılması sonrasında da değişmemiş ve Rusya burayı Ukrayna'dan kiralarak kullanmaya devam etmiştir (Özel Özcan, 2019: 192). Moskova'nın, Ukrayna konusundaki tutumunu şekillendiren önemli faktörler arasında tarih, coğrafya ve ulusal güvenlik endişeleri yer almaktadır. Bu bağlamda Rusya ile diyalog kurarken ve politika oluştururken, uluslararası ilişkilerdeki gerilimlerin temelini oluşturan jeopolitik realitelerin dikkate alınmak zorunda olduğu söylenebilir. Nitekim Rusya, karma savaş tekniğiyle Kırım'ı işgal ve ilhak ederek kendisi açısından tampon bir devlette Batı nüfuzuna engel olmaya çalışmıştır. Rusya müdahale neticesinde Doğu Ukrayna'yı istikrarsızlaştırmış ve böylece Ukrayna ile NATO arasındaki olası bir ittifakın arasına mesafe koymayı başarmıştır.

Rusya, Kırım'ın BM şartlarına uygun bir şekilde bağımsızlığını ilan ettiğini ve bölge insanının kendi kaderini tayin hakkını kullandığını savunarak Kosova örneğini ileri sürmüştür. Batılı devletler ise Rusya'nın askeri operasyonlar ve güç kullanma tehdidi altında Kırım'daki toprak kazanımını gayri meşru görmektedir. Bu nedenle de Rusya'nın uluslararası hukuku yok sayarak Kırım'ı işgal ve ilhak ettiğini savunmaktadırlar. Bu noktada AB ile ABD, Kırım'daki referandumun meşru olmadığını söyleyerek Putin'e yakın olan iş adamlarının hesaplarının dondurulması şeklinde yaptırımlar uygulamışlardır. NATO ise başlangıçta Rusya'nın askeri unsurlarını geri çekmesini talep etmiş, sonrasında ise bir netice elde edilememesinden dolayı taraflar arasındaki ilişkiler sonlandırılmıştır (Şöhret, 2018: 320).

Rusya'nın, Kırım'ı işgal ve ilhakının önemli jeopolitik sonuçları bulunmaktadır. Birincisi Rusya bu işgal ve ilhak neticesinde Batı'ya karşı Karadeniz'de kendisine yönelik bir tehdit algılamasını istemediğini göstermiştir. İkincisi ise Ukrayna'yı uyararak hem Kırım'ı Ukrayna'dan koparmış hem de bu sayede Eski Sovyet Cumhuriyetlerine de uyarı mesajı vermiştir. Üçüncü olarak Karadeniz için stratejik bir konumda olan Kırım'daki hâkimiyetini ve çıkarlarını korumuştur. Son olarak Putin bir yandan iç politikada destek görürken dış politikada ise Rusya'nın güçlü olduğunu ve Rus halklarının haklarını korumaya devam edeceğini göstermiştir (Erdemir, 2018: 303). Putin Ukrayna'yı göz ardı ederse, jeopolitik olarak Karadeniz'i, Baltık'tan Hazar'a uzanan tampon bölgeyi ve bölgesel inisiyatifi kaybedeceğini farkındadır. Aynı zamanda Avrasya Birliği'ni hedefleyen Gümrük Birliği projesi ve imparatorluğun yeniden canlandırılması çerçevesindeki yakın çevre politikasını da kaybedecektir. Ayrıca enerji güvenliği açısından ciddi bir zafiyet yaşayacağını da bilmektedir. Tüm bu nedenler, Rusya için ekonomik anlamda başlayıp siyasal ve güvenlik bağlamında devam eden bir beka sorunu olarak değerlendirilmektedir (Erol, 2014: 6). Bu nedenle Rusya'nın uyguladığı jeopolitik hamleler arasında öncelikle bölge içi çatışmalar artırılıp ayrılıkçı hareketler finanse edilmesi, sonrasında ise gayri hukuki yapılar desteklenerek Rus yanlısı hareketler için uygun zeminin inşa edilmesi ön plana çıkmaktadır. Ardından içeride bir referandum organize edilerek işgalin önü açılmaktadır. Bu şekilde başlatılan süreç, bölgedeki yerel halkın Rusya'yı istediği yönünde protestolar organize edilerek devam ettirilmektedir. Nihayetinde sürecin sonucunda Rus askeri unsurları bölgeye sevk edilerek işgal ve ilhak süreçleri başlatılmaktadır (Erdemir, 2018: 302).

Rusya 2014'te uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Kırım'ı ilhak ettiği ve Doğu Ukrayna'da başlattığı karma savaştan beri Ukrayna ile bir nevi savaş halindedir. Kırım'ın işgal ve ilhaktan sonra Rusya; içerisinde özel askeri şirketler, gönüllüler, savaşçı kimliği ile tanınan Kozaklar gibi yerel halkın da bulunduğu melez bir askeri gücü Kırım ve Donbas Bölgesi'ne konuşlandırmıştır. Bu konuşlandırmanın amacı Kırım'da olduğu gibi Donbas Bölgesi ile Ukrayna'nın ele geçirilmesi olmuştur (Killioğlu, 2022: 392). 2014-2021 yılları arasında Ukrayna coğrafyası donmuş çatışma alanı olarak nitelendirilirken 2021 yılında Ukrayna askeri birliklerinin Donbas Bölgesi'ne yönelmesi ve buna mukabil Rusya'nın hem karadan hem de denizden askeri çevreleme yapması Karadeniz'de gerilimi tekrar artırmıştır. Özellikle Ukrayna'nın Mariupol Limanı'nın Rusya tarafından blokese gerilimi zirveye taşımıştır. ABD ve İngiltere'nin bu durum karşısında net tavır alması bölgesel bir krizin küresel düzeyde bir rekabet ve çatışmaya dönüşmesinin habercisi olmuştur (Özsağlam, 2022: 67).

Rusya'nın Ukrayna sınırında askeri yığınaklar yapmasına rağmen uluslararası kamuoyunda böylesi kapsamlı bir askeri operasyon yapmayacağı düşünülüyordu. Bu düşüncenin altındaki etken sıcak savaşın devletler arasında uzunca bir süredir yaşanmıyor oluşuydu. Öyle ki yaşanan sorunların ya da çatışmaların vekiller üzerinden yürütüldüğü bir zamanda Rusya, Ukrayna'ya sadece Donetsk Bölgesi'nden değil aynı zamanda hem güneyden hem de kuzeyden operasyonlar başlatarak topyekûn bir savaş ilan etmiş ve bu düzeni değiştirmiştir. Asker-sivil ayrımı yapmaksızın dünyanın gözü önünde neredeyse tüm ülkeyi bombalayan Rusya, 2014 Kırım örneğindeki gibi bölgesel düzeyde kalabilecek bir çatışmayı iki devlet arasında yaşanan bir sıcak savaşa dönüştürmüştür (Önder, 2022: 40). Savaşın resmen başladığı Şubat 2022'den kısa bir süre önce Aralık 2021'de Rusya, uluslararası siyasette görülmemiş haliyle ABD'ye ve NATO'ya güvenlik endişelerini giderecek garantiler vermesi için anlaşma taslakları sunmuştur. Ancak Rusya, ABD ve NATO'nun kendilerini avantajlı olarak gördüğü bir

ortamda Moskova'nın garanti talepleri Washington ve Brüksel tarafından kabul görmemiştir. Bu durum ile birlikte Rusya'nın muhtemel Ukrayna harekâtı beklenmeye başlanmıştır (Sapmaz, 2022: 440). Nitekim bugün gelinen nokta itibarıyla Kalpgâh'ın bir parçası olarak sahip olduğu kilit jeopolitik değer nedeniyle Ukrayna, Rusya ve Batı arasında bir savaş alanına dönüşmüş durumdadır. Putin, Ukrayna'daki eylemleriyle Rusya'nın en azından Ukrayna'nın geleceğini şekillendirmeye devam etmesini garanti altına almıştır (Plakoudas, 2015: 37).

Rusya'nın Ukrayna topraklarında topyekûn bir cephe savaşı başlatmasında cesaret noktaları olarak Batı'nın 2014'de Kırım'ın ilhakında yeterli tepkiyi göstermemesi, 2019'da Macron'un NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiğini dile getirmesi, 2020'de İngiltere'nin Brexit ile AB'den ayrılması, 2021'de ABD'nin Afganistan çekilme kararı alması gibi etkenler sayılmaktadır. Bu yaşananlar Batı'nın kendi iç sorunlarıyla uğraştığı ve başlatılacak olan bir savaşta Rusya'ya yüksek bir mukavemet gösteremeyeceği düşüncesini oluşturmuştur (Karasoy, 2022: 45). Nihayet takvimler 21 Şubat 2022'yi gösterdiğinde Putin, Rus Güvenlik Konseyi'nde önemli açıklamalar yapmıştır. Putin'in açıklamalarında Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk bölgelerine yönelik tutumlarının 2014 yılında Kırım'da izlediği politikalarla benzer olacağını belirtmiştir (Kalyoncu İlhan, 2022: 195). Nitekim Rusya aynı gün "Luhansk Halk Cumhuriyeti" ve "Donetsk Halk Cumhuriyeti" şeklinde adlandırılan bölgelerin bağımsızlıklarını tanımıştır (Halhallı, 2022: 446).

Batı ve Rusya arasındaki ilişkilerin zayıf olduğu bir dönemde, Ukrayna'da meydana gelen siyasi olaylar, Rusya'nın Donbas bölgesindeki ayrılıkçı grupların bağımsızlıklarını tanıdığı 21 Şubat 2022 tarihinde gerilimi daha da artırmıştır. Aynı dönemde, Rus Parlamentosu'nun ordu kullanımına dair hükümete verdiği yetki, Batı ile Rusya arasında yeni bir Soğuk Savaş'ın başlangıcına işaret etmiş gibi görünmektedir (Battır ve Yiğittepe, 2023: 558). 24 Şubat 2022 tarihi ise Putin'in NATO genişlemesine karşı Rusya'yı korumak ve Ukrayna'yı Batı'nın genişleme alanı olarak görmek istememesi nedeniyle askeri bir harekâtı başlatma kararı aldığı gün olmuştur. NATO, her alanda Rusya'ya karşı yaptırım kararı almış olsa da savaşa müdahil olmayacağını ifade etmiştir. Bu durum yaşanan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ne zaman son bulacağı konusunda ucu açık bir takvim oluşturmuştur. Nitekim yetkililerin yapmış olduğu açıklamalar da savaşın uzun bir süre devam edeceğini göstermektedir (Yıldız, 2022: 162).

Götz ve Staun (2022: 482-483), Rusya'nın Ukrayna'ya karşı savaşını stratejik kültür açısından inceledikleri çalışmada iki temel eğilim belirlemişlerdir. İlk olarak, özellikle "Batı" ile ilgili olarak, derinlemesine bir savunmasızlık hissi bulunmaktadır. Bu algılanan tehdidi bertaraf etmek için Rusya'nın ulusal güvenlik kuruluşu, stratejik derinliğe ve tampon bölgelere sahip olmanın önemini uzun süredir vurgulamaktadır. İkinci eğilim ise büyük güç statüsüne sahip olma hakkına dair bir duygu etrafında dönmektedir. Rusya'nın büyük güç vizyonundaki merkezi bileşen, Avrasya komşuluğunda etki alanına sahip olma hakkı olarak görülmektedir. Moskova, Ukrayna'nın Batı'ya doğru kaymasını, hem Rusya'nın güvenlik çıkarları hem de büyük güç statüsü açısından ciddi bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu nedenle Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik retorığı giderek radikalleşmiştir. Bu durum ise Putin'in büyük çaplı bir işgali başlatma kararını almasına olanak tanıyan söylemsel ve entelektüel ortamı sağlamıştır.

Birçok düşünür Rusya'nın Ukrayna Savaşı'nı başlatmasının altında güvenlik endişeleri olduğunu belirtmektedir. Örneğin Adamsky (2022), Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik başlattığı askeri operasyonu varoluşsal bir tehdidi etkisiz hale getirmeye ve gelecekte çok büyük maliyetlerden kaçınmaya yönelik kaçınılmaz bir önleyici saldırı olarak görmektedir. Bu saldırı ile Rusya, bir taraftan NATO'nun kısa menzilli füze kabiliyetlerinin Ukrayna'da

konuslandırılmasını önleyecek diğer bir taraftan da Ukrayna altyapısının kimyasal, radyoaktif ve biyolojik silah üretmek için kullanılmasını engelleyecektir. Bununla beraber Rusya'nın amacının, Ukrayna'nın askerden arındırılması, Nazilerden arındırılması ve Donbas Bölgesi'ndeki Rusların soykırımdan kurtarılması olduğu ifade edilmekte; Rusya'nın askeri operasyonu ile hem tek kutupluluğa son verileceği hem de dünya düzeninin yapısının değiştirilerek Rusya'nın dünyadaki statüsünün yükseltileceği düşünülmektedir.

Rusya-Ukrayna Savaşı, uluslararası hukukun sınırlarını tartışmaya açan en son çatışma örneklerinden biridir. Nitekim ABD'nin Rusya-Ukrayna Savaşı sonrası yayımlanan 2022 Milli Güvenlik Strateji Belgesinde, Rusya'nın uluslararası düzenin temel yasalarını göz ardı ettiği, Ukrayna'ya yönelik acımasız saldırılarından anlaşıldığı gibi uluslararası sistem için acil bir tehdit oluşturduğu vurgulanmıştır (Alkanalka, 2023b: 198). Putin ise bu işgal eylemine meşruiyet kazandırmaya çalışırken, uluslararası hukuk açısından bir dayanak oluşturmak amacıyla işgalin başlangıcında bir dizi iddiada bulunmuştur. Putin, Ukrayna'nın Rusya'ya karşı bir saldırı tehdidi oluşturduğunu, Ukrayna'nın Donbas bölgesinde soykırım yaptığını, Ukrayna'da Neo-Nazi bir rejimin olduğunu ve nihayetinde Ukrayna'nın tarihsel olarak Rusya'nın bir parçası olduğunu gerekçe göstererek Ukrayna'ya karşı "özel askeri harekât" adı altında silahlı bir saldırı başlattığını açıklamıştır (Özer, 2023: 247). Ukrayna, bu dönem boyunca kolektif meşru müdafaa talebinde bulunmakla birlikte maalesef olumlu bir yanıt alamadı. Benzer bir şekilde NATO'dan fiili ve askeri destek beklentisi içine girdi. Ancak NATO, doğrudan savaşa katılmadı. Ayrıca, bu süreçte AB üyeliği başvurusunda bulundu, fakat bu başvuru da reddedildi. Uluslararası toplumdan destek bulmak ve topraklarını korumak amacıyla her yolu deneyen Ukrayna daha sonra Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne başvurmuştur. Ancak bu talep de Rusya'nın vetosu nedeniyle sonuçsuz kalmıştır. Bu olaylar, Ukrayna'nın uluslararası toplumdan beklediği desteği ve korumayı alamadığı bir tabloyu yansıtmaktadır (Yumuşak, 2023: 180).

Mearsheimer'a (2022: 12-13) göre, Ukrayna savaşına yol açan olaylarda ve savaşın yürütülmesinde ABD ve NATO müttefikleri önemli ve merkezi bir rol oynamaktadır. Bu savaşta Batı'nın sorumluluğu iki temel argüman üzerinden izah edilmektedir. İlk olarak savaşın birinci derecede sorumlusu ABD'dir. Bu durum elbette savaşı Putin'in başlattığı gerçeğini ve savaştaki sorumluluğunu inkâr anlamı taşımamaktadır. Ayrıca ABD'nin müttefikleri de görece daha az olmakla birlikte, Ukrayna konusunda büyük ölçüde Washington'un izinden gitmeleri nedeniyle sorumludur. Burada öne çıkan nokta ABD'nin Ukrayna'yı NATO'ya dâhil etme politikasının, Rusya için bir varoluşsal tehdit olarak algılanması durumudur. İkinci olarak, Biden yönetiminin Rusya'ya karşı tavrını ikiye katlayarak tepki göstermesidir. Washington ve Batılı müttefikleri, Rusya'yı Ukrayna'da kararlı bir şekilde yenmeye ve Rusya'nın gücünü büyük ölçüde zayıflatmak için kapsamlı yaptırımlar uygulamaya kararlı görünmektedir. ABD, savaşa diplomasi yoluyla çözüm bulma düşüncesinde değildir. Bu durum savaşın yıllarca sürmesine neden olabilir. Bu süreç Ukrayna'yı daha da zor duruma sokacaktır.

5. Sonuç

Putin dönemi Rus dış politikası, jeopolitik amaçlar doğrultusunda şekillenmektedir. Kırım'ın işgal ve ilhakı ile Ukrayna Savaşı'nın yaşanmasının temel nedeni de jeopolitik beklenti ve hesaplardır. Kırım'ın ilhakı ve Ukrayna'nın işgali Rusya'nın jeopolitik hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik Kara Hâkimiyet teorisi bağlamında değerlendirilebilecek bulgulardır. Putin'in dış politikadaki jeopolitik planlarını Rusya'nın yakın çevre olarak kabul ettiği sınırlarının ötesindeki toprakları kontrol altına alma isteği ve Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde AB'yle, küresel düzeyde ise ABD ve NATO ile girilen rekabet üzerinden okunduğunda Kırım ve Ukrayna işgalleri daha anlaşılır olmaktadır. Dolayısıyla Putin'in dış politikadaki jeopolitik hedefleri, güvenlik kaygılarının meşrulaştırılması, SSCB'nin dağılmasının ardından çizilen sınırların ötesindeki topraklarda Rus etkisinin sürdürülmesi, NATO'nun genişlemesinin durdurulması, Soğuk Savaş'ın kaybedeni şeklinde görülen imajının düzeltilmesi ve uluslararası politikada çok kutuplu sistemin büyük gücü olunması şeklinde değerlendirilebilir.

Putin'in Kırım ve Ukrayna örnekleri üzerinden izlediği jeopolitik, başta ABD, AB ve NATO olmak üzere diğer aktörler ile uluslararası toplumun tepkisini çekse de Rusya'nın bölgesel etkisini korumak ve ulusal gücünü artırmak için sık sık sert hamleler yapmaya yönelik bir stratejisi olarak görülebilir. Rusya bu hamleler ile bir taraftan tehdit olarak algıladığı hususları ortadan kaldırmakta, diğer taraftan bölgesel kontrolün bile ötesine geçebilecek çıkarlarını gerçekleştirmektedir. Nitekim Rusya'nın 2014'te Kırım'ı ilhak etmesi, stratejik bir kazanım olarak görülebilir. Kırım, Rusya'nın Karadeniz'e olan erişimini güçlendirmiş ve bölgedeki askeri varlığını artırmıştır. Benzer şekilde Rusya, Ukrayna'nın doğusundaki Donbas Bölgesi'nde kontrol sağlaması sayesinde bölgesel etkisini artırmıştır. Dolayısıyla Rusya kendisini, bölgesel güvenlik konularında daha etkili bir oyuncu olarak konumlandırmıştır. Bir başka anlatımla Rus müdahalesi sonucunda Ukrayna zayıflamıştır. Ukrayna'nın zayıflaması da Rusya'nın bölgesel etkisini artırmıştır. Ayrıca Rusya yönetimi, Kırım ve Donbas'ta elde ettiği kazanımlar sayesinde gerek bölgesel gerekse iç politikada daha güçlü ve etkili hale gelmiştir. Rusya izlediği ilhak ve işgalleri kullanarak Rus halkının milliyetçi düşüncelerini beslemiş ve ulusal birlik duygusunu güçlendirmiştir. Rusya'nın SSCB sonrası Putin ile birlikte izlediği dış politikaya bakıldığında bu jeopolitik ve jeostratejik hamlelerin gelecekte de sürdürüleceği söylenebilir.

Rusya, ABD ve AB başta olmak üzere Batılı ve bölgesel aktörlerin tüm itiraz ve karşı çıkışlarına rağmen Kırım'ı ilhak, Ukrayna'yı işgal etmiştir. Donetsk ve Luhansk'ın bağımsızlıklarını tanımıştır. Dahası bölge ülkeleri olan Polonya ve Litvanya da Rusya'nın kendilerini de işgal edeceği endişesi taşımıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında söylenebilir ki Putin jeopolitik hamleleriyle, Kalpgâh'ta mevcut etki kapasitesini korumak, hatta artırmak eğilimindedir. Rusya'nın AB ve NATO'nun genişlemesini engellemeye yönelik izlediği politikalar da buna dâhildir. Bütün bu hamleleriyle Ukrayna'nın içinde olduğu Doğu Avrupa'nın kontrolünün Rusya'ya Kalpgâh, dünya adası gibi daha büyük "fırsatların da" kapılarını açabileceği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Rusya, Ukrayna'nın kontrolü ile bölgesel gücünü sağlamlaştırmanın yanı sıra, NATO ve AB'nin genişleme politikalarına karşı bir zemin oluşturarak bu aktörlerin etki alanını da sınırlandırmaktadır. Rusya, kendi güvenlik ve stratejik çıkarlarını korumak adına bu tür adımlar atarak bölgesel dengeyi kendi lehine çevirme fırsatlarını yakalamaktadır. Rusya'nın Doğu Avrupa'da güçlü bir konum elde etmesi, daha geniş coğrafyalarda söz sahibi olabilmesinin de yolunu açmaktadır. Bu durum Rusya'nın sadece bölgesel değil, aynı zamanda küresel bir aktör olarak daha fazla etki alanı elde etmesine yardımcı olacaktır. Rusya'nın Ukrayna politikaları, aynı zamanda bölgesel ve küresel

dengeleme stratejilerinin bir uzantısı olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda bir taraftan AB diğer taraftan ABD, Rusya tarafından dengelenmeye çalışılmaktadır. Bu stratejiler Rusya'nın uluslararası alanda daha güçlü bir oyuncu olma yolunda attığı adımları yansıtmaktadır. Ukrayna işgali Rusya açısından bu ve benzeri fırsatları elde etme noktasında önemli bir laboratuvar örneği olmuştur.

Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi, uluslararası düzeyde büyük bir güvenlik sorunu haline gelmiş ve küresel bir endişeye yol açmıştır. Siyasi ve sosyal gerginliklerin yanında; gıda, enerji ve döviz fiyatları artmıştır. Ukrayna'nın çeşitli bölgelerine yönelik askeri operasyonları, uluslararası toplumda ciddi bir gerilime yol açmıştır. Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü koruma çabaları, Batı dünyası tarafından Rusya'ya uygulanan yaptırımlarla desteklenmiştir. Bütün bunlara rağmen işgaller ve ilhaklar engellenememiştir.

Tarihi, kültürel ve jeopolitik nedenler çatışmanın çözümünü zorlaştırmaktadır. Rusya ve Ukrayna arasındaki ilişkilerin geleceği belirsizdir ve uluslararası toplum tarafından yakından izlenmektedir. Bu çatışmalar, yalnızca bu iki ülke ve bölge için değil, aynı zamanda tüm dünya için bir küresel güvenlik sorunu haline dönüşmüştür. Uluslararası toplum işgalin sona erdirilmesi ve barışın sağlanması için aktif bir şekilde diplomatik ve siyasi araçları kullanmaya devam etmektedir. Ancak özellikle Rusya'nın uzlaşmadan uzak tavrı, çatışmaların durmasına ve barış yapılmasına engel olmaktadır. Çünkü bu durum, Rusya'nın bölgesel ve küresel güç etkisini artırma stratejisinin bilinçli bir parçasıdır. Rusya böylece bölgede daha büyük alanların kontrolünü sağlama imkân ve fırsatlarına sahip olabileceğini hesaplamaktadır. Bunu sağlayacak olan da temel de Ukrayna'nın da içinde bulunduğu Doğu Avrupa'nın kontrolüdür. Bütün bunlardan hareketle, Doğu Avrupa'yı kontrol eden bir Rusya'nın Kalpgâh'ı kontrol etme, Kalpgâh kontrolünden sonra Dünya Adası ve ardından da dünya hâkimiyeti hedefini taşıdığı anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Adamsky, D. (2022). "Russia Botched Its Early War Propaganda Campaign, but Now It's Doubling Down", *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2022/04/30/russia-putin-zampolits-ukraine-propaganda-campaign-war/>, (Erişim: 25.11.2023).
- Adıbelli, B; Memmedov, A. (2019), *Avrasya Jeopolitiğinde Renkli Devrimler*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Alkanalka, M. (2023a). "The Path to War: Ukraine's NATO Membership", *Journal of International Relations and Political Science Studies*, C. 7: 55-75.
- Alkanalka, M. (2023b). "Towards a Nuclear Multipolar World and its Spillover Effects", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 2: 194-205.
- Ayvaz, Z.; Ramadhan, J. (2021), "Avrasya Jeopolitiğinin Yeniden Hareketlenmesinde Kuşak-Yol İnisiyatifi'nin Rolü", *UPA Strategic Affairs*, C. 2, S. 1: 73-95.
- Babahanoğlu, V.; Örselli, E. (2022), *Küresel Jeopolitik 21. Yüzyılda Dönüşen Dünya Değişen Türkiye*, Bursa: Dora Yayıncılık.
- Bassin, M.; Aksenov, K. E. (2006). "Mackinder and the Heartland Theory in Post-Soviet Geopolitical Discourse", *Geopolitics*, C. 11: 99-118.
- Battır, O.; Yiğittepe, L. (2023). "Rusya-Ukrayna Savaşında Yaptırımlar ve Enerji Güvenliği; Karşılıklı Ekonomik Bağımlılıklar Perspektifinden Bir Değerlendirme", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, C. 30, S. 3: 549-573.
- Chowdhury, S. K.; Kafi, A. H. (2015). "The Heartland Theory of Sir Halford John Mackinder: Justification of Foreign Policy of The United States and Russia in Central Asia", *Journal of Liberty and International Affairs*, C. 1, S. 2: 1-13.
- Cin, G.; Tekin, H. H. (2021), "Rusya'nın Hibrit Savaş Kapasitesinin Kırım ve Donbas Vakaları Üzerinden Analizi", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 17, S. 37: 203-246.
- Çelik, A. H.; Çaylı, Ş. (2021), "Küresel ve Bölgesel Krizler Bağlamında Rusya ve ABD'nin Silah Satış Rekabetinin Ekonomi Politik Analizi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 20, S. 77: 369-392.
- Çınkara, G. (2023). "Türkiye'de Politik Elitlerin Dönüşümünde Milliyetçiliğin Jeopolitik Çerçevesi: Hafıza, Kimlik ve Mekan", *Akademik Hassasiyetler*, C. 10, S. 21: 549-581.
- Emeklier, B.; Ergül, N. (2010). "Petrolün Uluslararası İlişkilerdeki Yeri: Jeopolitik Teoriler ve Petropolitik", *Bilge Strateji*, C. 2, S. 3: 59-85.
- Erdemir, H. (2018), "Kırım'ın Ruslar İçin Anlamı, İşgali ve İlhakı", *Karadeniz Jeopolitiği*, (Ed. H. Çomak; C. Sancaktar; V. Tatar; B. Ş. Şeker), İstanbul: Beta Yayınları: 297-303.
- Erol, M. S. (2014), "'Ukrayna-Kırım Krizi' ya da 'İkinci Yalta Süreci'", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, C. 41, S. 41: 1-14.
- Fettweis, C. J. (2000). "Sir Halford Mackinder, Geopolitics, and Policymaking in the 21st Century", *The US Army War College Quarterly: Parameters*, C. 30, S. 2: 58-71.
- Gerring, J. (2004). "What Is a Case Study and What Is It Good For?", *The American Political Science Review*, C. 98, S. 2: 341-354.
- Götz, E.; Staun, J. (2022). "Why Russia Attacked Ukraine: Strategic Culture and Radicalized Narratives", *Contemporary Security Policy*, C. 43, S. 3: 482-497.
- Güç, K. (2022), *Soğuk Savaş Sonrası Rus Dış Politikasında Ontolojik Güvenlik*, Ankara: Panama Yayıncılık.
- Güler, M. Ç.; Teke, M. A. (2021), *Resmi Belgeler Işığında Rusya'nın Dış Politika Eğilimi*, İstanbul: Seta Yayınları.

- Halhallı, O. E. (2022), "Rusya Federasyonu ve Ukrayna Çatışmasının Uluslararası Hukuk Açısından Kısa Bir Analizi", Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2: 442-464.
- Hauner, M. (2013). "Russia's Asian Heartland Today and Tomorrow" Central Asia in International Relations: The Legacies of Halford Mackinder, (Ed. N. Megoran and S. Sharapova), London: Hurst & Co: 117-147.
- Hochberg, L.; Sloan, G. (2017). "Mackinder's Geopolitical Perspective Revisited", Orbis, C. 61, S. 4: 575-592.
- Hochberg, M.; Hochberg, L. (2023). "'Confining the Enemy'—Halford Mackinder's Theory of Containment and the Conflict in Ukraine", Naval War College Review, C. 76, S. 2: 1-20.
- İsmailiyov, E. (2013), "21. Yüzyıl Rusya Dış Politika Doktrinleri'nde Güney Kafkasya ve Orta Asya Değerlendirmesi", Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, C. 1, S. 1: 87-105.
- Kalyoncu İlhan, Ş. (2022), "Rusya'nın Güvenlik Stratejisi Çift Sınır Ve Rusya-Ukrayna Savaşı Örneği", Novus Orbis: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, C. 4, S. 2: 180-203.
- Karasoy, H. A. (2022), "Hibrit, Asimetrik ve Vekâlet Savaşları: 2022 Rusya Ukrayna Savaşını Üçlü Sacayağı Üzerinde Bir İnceleme", Medeniyet Araştırmaları Dergisi, C. 7, S. 2: 44-56.
- Karpenko, N.; Tkach, I.; Lavruk, M. (2022), "Nuclear Technologies as an Instrument of Geopolitical Confrontation on the Borderlands of the Heartland / Rimland", Political Science and Security Studies Journal, Vol. 3, No. 1: 11-18.
- Kemaloğlu, İ. (2016), "21. Yüzyılın Başında Rusya Federasyonu", Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, C. 3, S. 2: 1-14.
- Keskin, M. (2015), "Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Rus Dış Politikası: Ukrayna Müdahalesi", Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, C. 3, S. 2: 45-62.
- Kıllıoğlu, M. E. (2022), "2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'na Giden Süreçte Rusya'nın Bölgedeki Askeri Hazırlıkları", Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, C. 6, S. 2: 383-418.
- Konak, A. (2019), "Kırım'ın İlhakı ile Sonuçlanan Ukrayna Krizi ve Ekonomik Etkileri", Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, C. 4, S. 8: 80-93.
- Kurt, S. (2019). "Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri", Güvenlik Stratejileri Dergisi, C. 15, S. 31: 425-467.
- LeDonne, J. P. (1997). The Russian Empire and the World, 1700-1917: The Geopolitics of Expansion and Containment, New York: Oxford University Press.
- Mackinder, H. J. (1904). "The Geographical Pivot of History", The Geographical Journal, C. 23, S. 4: 421-437.
- Mackinder, H. J. (1919). Democratic Ideals And Reality, Londra: Constable And Company, <https://archive.org/details/democraticideals00mackiala/mode/2up>, (Erişim: 08.09.2023).
- Magalhães, J. B. (2023). "The clash in and for Ukraine", Portuguese Journal of Political Science, C. 19: 69-81.
- Mankoff, J. (2009), Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Mearsheimer, J. J. (2014). "Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin", Foreign Affairs, C. 93, S. 5: 77-89.
- Mearsheimer, J. J. (2022). "The Causes and Consequences of the Ukraine War", Horizons, S. 21: 12-27.
- Önder, E. (2022), "Ukrayna-Rusya Savaşının Politik Yansımaları", Avrasya Dosyası Dergisi, C. 13, S. 2: 38-59.

Özel Özcan, M. S. (2019). "2000 Yılı Sonrası Rusya Federasyonu'nda Büyük Güç Statüsünün Sorgulanması", *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, C. 21, S. 2: 177-196.

Özel Özcan, M. S. (2022). "Rusya İmparatorluğunu Sorgulamak: Büyük Güç mü Büyük Hezeyan mı?", *Soğuk Savaş Sonrası: Sistem, Devlet ve Tarih*, (Ed. M. S. Özel Özcan), Ankara: Orion Kitabevi: 19-34.

Özer, A. (2023). "Gölgeler Yükseliyor: Wagner Grubu Üyelerinin Statülerinin Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında ve Silahlı Çatışmalar Hukuku'nda Değerlendirilmesi", *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 2: 245-274.

Özkan, G. (2020), "Yakın Çevreden Uzak Çevreye: Rusya'nın Büyük Güç Politikasında Suriye'nin Önemi", *Kapadokya Akademik Bakış*, C. 4, S. 2: 40-72.

Özsağlam, M. T. (2022), "Rusya-Ukrayna Savaşının Uluslararası İlişkiler Sistemi Üzerine Etkileri", *Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye ve Rusya 6*, (Ed. O. Köse), Ankara: Berikan Yayınevi: 65-72.

Plakoudas, S. (2015). "Putin, Assad, and Geopolitics", *Middle East Review of International Affairs*, C. 19, S. 3: 34-40.

Proroković, D. N. (2022), "Geopolitical Consequences of the Escalation of the Ukrainian Crisis", *Sociological Review*, Vol. 56, No. 3: 743-762.

Sağlam, M. (2014), *Gazprom'un Rusyası Rusya'da Devletin Dönüşümü*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Sloan, G. (1999). "Sir Halford J. Mackinder: The Heartland Theory Then and Now", *Journal of Strategic Studies*, C. 22, S. 2-3: 15-38.

Şimşek Özkan, E. (2017), "Türkiye Rusya İlişkileri", *Türk Dış Politikası: Aktörler, Krizler, Tercihler, Çözümler*, (Ed. S. Demir; P. Gürson; A. Eminoğlu), Ankara: Barış Kitabevi: 282-331.

Şöhret, M. (2018), "Kırım Sorunu ve Soruna Müdahil Olan Devletlerin savundukları Tezler", *Karadeniz Jeopolitiği*, (Ed. H. Çomak; C. Sancaktar; V. Tatar; B. Ş. Şeker), İstanbul: Beta Yayınları: 319-333.

Tellal, E. (2010), "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 65, S. 3: 189-236.

Tellal, E. (2015). "Rusya Suriye'de Ne Arıyor?", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 70, S. 4, 2015: 1047-1050.

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023). "The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation", https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/, (Erişim: 20.10.2023).

Thorndike, J. J. (1942), "Geopolitics: Lurid Career of A Scientific System Which A Briton Invented, The Germans Used, And Americans Need to Study", *Life*, 21 December 1942: 106-115.

Uyaniker, H. B. (2018), "Kırım Sorunundan Donbas Savaşına Rusya-Ukrayna Uzlaşmazlığı", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, C. 15, S. 59: 137-168.

Yıldırım, S. (2013), "1990 Sonrası Rus Dış Politikasında Batı Karşısında Kimlik ve Statü Arayışları", *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, C. 23, S. 2: 61-99.

Yıldız, M. (2022), "Rusya-Ukrayna Savaşında Rusya'yı Anlamak: Tek Sorumlu Putin Mi?", *Akademik Hassasiyetler*, C. 9, S. 19: 143-168.

Yılmaz, S. (2015). "Jeopolitik ve Jestrateji", *Milli Güvenlik Teorisi*, (Ed. Ü. Özdağ), İstanbul: Kripto Basın Yayın: 201-248.

Yiğit, S.; Gülbiten, G. (2017), "Rusya'nın Yakın Çevre Dış Politikası ve Azerbaycan", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, C. 5, S. 1: 54-70.

Yumuşak, T. (2023). "Türkiye'nin Rusya-Ukrayna Savaşı'ndaki Arabuluculuk Rolünün Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 1: 165-194.

Timofeev, I. (2017). *Theses on Russia's Foreign Policy and Global Positioning (2017–2024)*, Center For Strategic Research, Moscow: Russian International Affairs Council.

Extended Summary

Russian Foreign Policy and Ukraine in the Putin Era: Mackinder's Heart of the Heartland

Geopolitics remains a pivotal subject in contemporary international politics. While it was often deemed unscientific during the Cold War era due to its association with Nazi Germany, this period witnessed its zenith as a platform for power struggles in global politics. Geopolitics occupied a central role in the foreign policies of certain states, particularly the USSR, during the Cold War. Despite appearing to recede from the forefront in the post-Cold War era, recent developments unequivocally underscore the critical relevance of geopolitics for nations. Consequently, geopolitical orientations can be viewed as indispensable tools that continue to provide opportunities for power and interests in the modern world. In this context, Russia is pursuing a range of policies aimed at perpetuating its influence in the territories of the former USSR and realizing its long-standing foreign policy objectives dating back to Tsarist Russia. Putin, in this regard, has undertaken a series of measures to thwart the expansionist ambitions of Western actors in these regions, including the Heartland, while concurrently implementing various political, economic, and military initiatives to further its own interests.

Vladimir Putin has been a defining figure in Russia's post-USSR reconstruction over the past two decades. His leadership, from the moment he assumed office to the present day, combined with a keen understanding of evolving geopolitical dynamics, has steered Russia away from the weak and vulnerable image it held in the waning days of the USSR, positioning it as a formidable and influential player on the global political stage. To achieve this, Putin has pursued a dual strategy, involving both political and military policies, while capitalizing on key opportunities, notably in the energy sector and commercial ventures. Furthermore, pivotal military interventions and conflicts have expanded Russia's footprint in international politics. In this context, one could argue that, by assessing Putin's Russia through the lens of territorial dominance, using Ukraine as a case study, it has emerged as one of the most influential and potent actors at both the regional and global levels. Russia, as a powerhouse in international politics, has proactively and reactively shaped its policies concerning global and regional affairs.

National security, control over energy resources, regional stability, the international balance of power, and the reconfiguration of relations with the West occupy a central role in Russian foreign policy. These issues exhibit distinct characteristics of change and continuity within the realm of Russian foreign policy. Russia maintains a consistent approach in terms of national security and the control of energy resources. Much like in the post-Soviet era, regional stability necessitates an interventionist stance to safeguard Russia's geopolitical interests in its surrounding regions. The issue of the international balance of power, on the other hand, reflects a blend of both change and continuity. The reshaping of relations with the West serves as one of the most notable instances of change in Russia's foreign policy, as Russia, which enjoyed close relations with the West prior to the Putin era, distanced itself from Western nations after Putin's rise to power.

The objective of this study is to analyze Putin-era Russia's foreign policy through the example of Ukraine, utilizing Mackinder's theory of territorial dominance. In the context of this theory, which serves as a factor for preserving the Heartland and advancing interests through it, the study posits that Russia, during the Putin era, would enhance its position within the Heartland and exert greater influence on global politics through its military interventions in Ukraine. It deems this development as critical to Russia's interests. In this evaluation, the validity of the territorial dominance theory has been scrutinized within the context of Russia's geopolitical maneuvers leading to the occupation of Ukraine during Putin's era. Ultimately, it is concluded that, in the case of Ukraine during the Putin era, Russia implemented a variety of measures and pursued specific foreign policies in line with the theory of territorial dominance. Consequently, the study initially focuses on the theory of territorial dominance, followed by an examination of the broader framework of Russian foreign policy, with Ukraine serving as a case study.

Methodologically grounded in Mackinder's Heartland theory, this study constitutes a qualitative analysis of how Putin-era Russia sought to achieve its geopolitical goals in its foreign policy, using the invasion and annexation of Crimea and the Ukrainian War as a case study. The causal mechanisms driving the development of these cases are examined from the perspective of the Heartland theory. Consequently, the study's scope and limitations are defined by Russia's military interventions in Ukraine in the post-2000 period within the context of Russia's foreign policy. Older developments in Russia's foreign policy are considered when they provide historical context to elucidate recent developments. In this sense, the enduring relevance of Mackinder's Heartland theory is underscored, as it not only explains issues from the 1900s but also contemporary interventions in Ukraine.

As a result, Russia annexed Crimea and occupied Ukraine, despite all the objections and protests of Western and regional actors, particularly the US and the EU. It also acknowledged the independence of Donetsk and Luhansk. Furthermore, neighboring countries like Poland and Lithuania expressed concerns about the potential of Russian invasion on their territories. In light of these developments, it can be argued that Putin, through his geopolitical maneuvers, aims to maintain and even enhance Russia's existing influence within the Heartland. This includes his policies to counteract the expansion of the EU and NATO. As a result, the possibility of Ukraine's NATO membership increases the likelihood of a direct confrontation between Russia and the West.